

T.C

TOKAT GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

İKTİSAT ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

**TELAFİ VE ETKİNLİK HİPOTEZLERİNİN GEÇERLİLİĞİNİ
ASEAN-5 ÜLKELERİ KAPSAMINDA TEST EDİLMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Esra ŞANLI

Danışman: Doç. Dr. Mustafa Necati ÇOBAN

TOKAT-2023

ETİK SÖZLEŞME

Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü tez yazım kılavuzuna göre Doç.Dr. Mustafa Necati ÇOBAN danışmanlığında hazırlamış olduğum “Telafi ve Etkinlik Hipotezlerinin Geçerliliğinin Asena Ülkeleri Kapsamında Test Edilmesi” adlı Yüksek Lisans tezinin bilimsel etik değerlere ve kurallara uygun, özgün bir çalışma olduğunu, aksinin tespit edilmesi halinde her türlü yasal yaptırımımız kabul edeceğimi beyan ederim.

20/11/ /2023

Esra ŞANLI

İmza

JÜRİ KABUL VE ONAY

Esra ŞANLI Tarafından hazırlanan “**Telafi ve Etkinlik Hipotezlerinin Geçerliliğinin ASEAN-5 Ülkeleri Kapsamında Test Edilmesi**” adlı tez çalışmasının savunma sınavı 19/10/2023 tarihinde yapılmış olup aşağıda verilen Jüri tarafından Oy Birliği ile Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü İktisat Ana Bilim Dalı’nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri (Unvanı, Adı Soyadı)

İmzası

Üye (Başkan) : Dr.Öğrt.Üyesi Kubilay ERGEN

Üye: Doç.Dr.İbrahim Murat BİCİL

Üye : Doç.Dr.Mustafa Necati Çoban

ONAY

...../...../.....

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

Doç.Dr.Yusuf TEMÜR

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans tezimin başlangıç aşamasından bitiş aşamasına dek verdiği destek ve önerilerden ötürü saygıdeğer hocam ve danışmanım Doç. Dr. Mustafa Necati ÇOBAN'a gönülden teşekkür ederim. Yine tezimin yazım aşamasında katkı sağlayan değerli hocalarım Doç.Dr.İbrahim Murat BİCİL ve Dr.Öğr.Üyesi Kubilay ERGEN'e teşekkürlerimi sunarım. Yüksek lisans tezimin yazım aşamasında daima yanımda olan sevgili anneme, babama ve abime can-ı gönülden teşekkür ederim, Değerli arkadaşlarım Meryem Güzel ve Merve Çelen'e teşekkürlerimi sunarım.

ÖZET

TELAFİ VE ETKİNLİK HİPOTEZLERİNİN GEÇERLİLİĞİNİN ASEAN-5 ÜLKELERİ KAPSAMINDA TEST EDİLMESİ

Şanlı, Esra

Yüksek Lisans İktisat Ana Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Mustafa Necati ÇOBAN

Kasım 2023,62 sayfa

Küreselleşme ile beraber uluslararası ticaret gelişme göstermiş ve ülkeler birbirleri ile rekabet içerisine girmişlerdir. Ülkelerin ticari dışa açıklık düzeyi yükselmiş ve ticari dışa açıklık ile kamu kesimi büyüklüğü arasındaki ilişkinin yönü araştırmacıların ilgisi çekmiştir. Ticari dışa açıklık ve kamu kesimi büyüklüğü arasındaki ilişkinin yönü, telafi ve etkinlik hipotezleriyle açıklanmaktadır. Bu çalışmada, ASEAN-5 ülkeleri olarak tanımlanan Filipinler, Singapur, Endonezya, Tayland ve Malezya’da ticari dışa açıklık ve kamu kesimi büyüklüğü arasındaki ilişkinin tespit edilmesi amaçlanmaktadır. ASEAN-5 ülkelere ait 1981-2021 dönemini kapsayan verilerin analize dahil edildiği çalışmada bağımlı değişken olarak kamu kesimi büyüklüğü (kamu harcamalarının GSYİH’ye oranı %), bağımsız değişken olarak da ticari dışa açıklık (ihracat+ithalat/GSYİH) kullanılmıştır. Değişkenler arasındaki uzun dönemli ilişki Westerlund panel eşbütünleşme testi ile araştırılmıştır. Daha sonrasında da uzun dönem katsayılarına DOLS tahmincisi aracılığıyla ulaşılmıştır. Yapılan araştırma sonucunda ASEAN-5 ülkelerinde ticari dışa açıklık düzeyi arttıkça kamu kesimi büyüklüğünün azaldığı tespit edilmiştir. ASEAN-5 ülkeleri için etkinlik hipotezinin geçerli olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: ASEAN-5, Dışa Açıklık, Kamu Kesimi Büyüklüğü, Telafi Hipotezi, Etkinlik Hipotezi.

ABSTRACT
TESTING THE VALIDITY OF COMPENSATION AND
EFFICIENCY HYPOTHESES IN THE SCOPE OF
ASEAN-5 COUNTRIES

Şanlı, Esra

Master's Degree in Economics

Thesis Advisor: Mustafa Necati ÇOBAN

November 2023, page 62

With globalisation, international trade has developed and countries have entered into competition with each other. The level of trade openness of countries has increased and the direction of the relationship between trade openness and public sector size has attracted the attention of researchers. The direction of the relationship between trade openness and public sector size is explained by the compensation and efficiency hypotheses. This study aims to determine the relationship between trade openness and public sector size in the Philippines, Singapore, Indonesia, Thailand and Malaysia, which are defined as ASEAN-5 countries. The data covering the period 1981-2021 for the ASEAN-5 countries are included in the analysis and public sector size (public expenditure to GDP ratio %) is used as the dependent variable and trade openness (exports+imports/GDP) is used as the independent variable. The long-run relationship between the variables was investigated by Westerlund panel cointegration test. Then, the long-run coefficients were obtained through the DOLS estimator. As a result of the research, it was found that the size of the public sector decreases as the level of trade openness increases in ASEAN-5 countries. It is concluded that the efficiency hypothesis is valid for ASEAN-5 countries.

Keywords: ASEAN-5, openness, public sector size, Compensatory Hypothesis, Efficiency Hypothesis.

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR.....	iv
ÖZET	v
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar LİSTESİ.....	ix
KISALTMALAR LİSTESİ.....	2
GİRİŞ.....	3
BİRİNCİ BÖLÜM KAMU KESİMİNİN BÜYÜKLÜĞÜNE İLİŞKİN KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	6
1.1. Kamu Kesimi Büyüklüğünün Tanımı.....	6
1.2. Ana İktisadi Görüşlerin Kamu Kesimi Büyüklüğüne İlişkin Görüşleri.....	7
1.2.1. Merkantilizm.....	8
1.2.2. Fizyokrasi	10
1.2.3. Klasik İktisat Teorisi.....	12
1.2.4. Keynesyen İktisat	14
1.2.5. Çağdaş İktisadi Yaklaşımlar	16
1.3. Kamu Kesimi Büyüklüğünün Artmasına Sebep Olan Faktörler	17
1.3.1. Ekonomik Büyüme	18
1.3.2. Demografik Faktörler.....	29
1.3.3. Teknolojik Gelişme	20
1.3.4. Sosyal Politikalar	21
1.4. Kamu Kesimi Büyüklüğündeki Artışı Açıklayan Teoriler	21
1.4.1. Wagner Kanunu	21
1.4.2. Peacock ve Wiseman Sıçrama Tezi	23
1.4.3. Kamu Tercihi Teorisi	24
1.4.4. Dengesiz Büyüme Hipotezi.....	26
1.4.5. Kamu Kesimi Büyüklüğünün Ölçülmesi.....	27
İKİNCİ BÖLÜM DİŞA AÇIKLIK VE KAMU KESİMİ BÜYÜKLÜĞÜ	29
2.1. Dışa Açıklık Kavramının Tanımı	29
2.2. Dış Ticaretin Gelişmesi ve Önemi.....	31
2.3. Dış Ticaret Teorileri	32
2.3.1. Klasik Dış Ticaret Teorileri	33

2.3.2. Neoklasik Dış Ticaret Teorileri	35
2.3.3. Yeni Dış Ticaret Teorileri	37
2.4. Dışa Açıklığın Ölçümü	39
2.5. Dışa Açıklık ve Kamu Kesimi Büyüklüğü İlişkisi	41
2.6. Dışa Açıklık ve Kamu Kesimi Büyüklüğü Arasındaki İlişkiyi Açıklayan Yaklaşımlar	42
2.6.1. Telafi Hipotezi	42
2.6.2. Etkinlik Hipotezi	43
2.6.3. Sanayisizleşme Hipotezi	45
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM DIŞA AÇIKLIK VE KAMU KESİMİ BÜYÜKLÜĞÜ ARASINDAKİ İLİŞKİYE YÖNELİK EKONOMETRİK BİR UYGULAMA	46
3.1. Literatür Araştırması	46
3.2. Veri Seti ve Yöntem	49
3.2.1. Panel Veri Analiz Teknikleri ve Panel Eş Bütünleşme Analizi	50
3.3. Ampirik Bulgular	53
SONUÇ.....	57
KAYNAKÇA	59

TABLolar LİSTESİ

Tablo No	Sayfa No
Tablo 1: Çalışma Kapsamında Kullanılan Değişkenler Ve Bu Değişkenlerle İlgili Bilgiler.....	49
Tablo 2.: Tanımlayıcı İstatistikler.....	53
Tablo 3: Yatay Kesit Bağımlılığı.....	53
Tablo 4: CADF Birim Kök Testi.....	54
Tablo 5: Swamy S Testi.....	54
Tablo 6: Westerlund Panel Eşbütünleşme Testi.....	55
Tablo 7.: DOLS Tahmincisine Dair Bulgular.....	55

KISALTMALAR LİSTESİ

AR-GE :	Araştırma ve Geliştirme
ASEAN:	Güney Doğu Asya Ülkeleri
GOÜ:	Gelişmekte Olan Ülkeler
GSYİH:	Gayrı Safi Yurt İçi Hasıla
LMS:	En Küçük Kareler Yöntemi
Yy:	Yüzyıl

GİRİŞ

Küreselleşme ile beraber ticari faaliyetlerin ve dolayısıyla uluslararası iktisadın önemli hale geldiği görülmektedir. Geleneksel iktisat teorisine göre, uluslararası ticaretin serbestleşmesi ile dünyadaki tüm ülkelerin gelir düzeylerinin artacağına inanılmaktadır. Adam Smith tarafından ortaya konan Mutlak Üstünlükler Teorisi ve David Ricardo tarafından geliştirilen Karşılaştırmalı Üstünlükler Teorisi ile beraber uluslararası ticaretin iktisat disiplini içerisindeki önemi gözlemlenmektedir. Dış ticaretin önündeki engellerin kaldırılması ve serbestleşmesi adına Dünya Ticaret Örgütü gibi birçok kurum ve kuruluş ortaya çıkmıştır. Bu ve benzeri kuruluşlar, dünya genelinde ticaretin önündeki engellerin kaldırılması yönünde girişimlerde bulunmuşlardır.

Uluslararası ticaretin verimlilik ve büyümenin önemli belirleyicilerinden birisi olduğu savunulmaktadır. Literatürdeki baskın görüş, uluslararası alanda aktif olan ülkelerin, yalnızca iç pazar için üretim yapan ülkelere kıyasla daha üretken olma eğiliminde olduğu yönündedir. Dahası, uluslararası ticaret kaynakların etkin dağılımını teşvik eder ve özellikle teknoloji yayılımı ve bilgi yayılımıyla ilişkili ekonomiler için daha fazla faktör birikimine dönüştürülebilecek daha yüksek büyümeye yol açabilir (Fetahi-Vehapi, Sadiku ve Petkovski, 2015,s.18). Ticari açıklık sermaye hareketliliğini artırmakta ve bu nedenle ekonomik büyüme ve refahı artırmak için gerekli olduğu düşünülmektedir. Belirli bir kesim ise daha fazla dışa açıklığın ekonomilerin dış kırılganlık ve şoklara karşı ülkelerin daha savunmasız hale gelebileceğini savunmaktadır (Mireku, Agyei ve Domeher, 2017,s.2-3).

Küreselleşme ile beraber ticari açıklığın önemli hale gelmesi, aynı zamanda ticari açıklığın ekonomik büyüme, doğrudan yabancı yatırımlar, enflasyon, işsizlik, gelir eşitsizliği, finansal gelişme, yolsuzluk, yoksulluk vb değişkenler üzerine etkilerini konu alan çalışmaların da sayısının artmasına neden olmuştur. Tüm bu belirtilenlerle beraber ticari dışa açıklık ile kamu kesimi büyüklüğü arasındaki ilişkinin yönü de merak konusu olmaktadır. Ticari dışa açıklık ile kamu kesimi büyüklüğü arasındaki ilişki telafi hipotezi, etkinlik

hipotezi ve sanayisizleşme hipotezi kapsamında açıklanabilmektedir. Yapılan araştırmalarda ticari dışa açıklığın kamu kesimi büyüklüğünü pozitif yönde etkilediği bulgusuna ulaşıyorsa telafi hipotezi geçerlidir. Fakat bunun tam aksine ticari dışa açıklık kamu kesimi büyüklüğünü negatif yönde etkiliyorsa bu sefer de etkinlik hipotezinin geçerli olduğu ifade edilebilir. Eğer her iki değişken arasında bir nedensellik ilişkisine rastlanmamışsa da sanayisizleşme hipotezinin geçerli olduğu söylenebilir.

Küreselleşme sonucu ortaya çıkan dışsal şokların ülke ekonomilerinde refah kaybı meydana getirdiği bilinmektedir. Bu refah kaybı, toplum tarafından kamusal hizmetlere yönelik talepte artış şeklinde yansıyabilmektedir. Böylelikle kamu politikası atayıcıları mevcut refah düzeyini muhafaza etme amacıyla kamu harcamalarını artırmakta ve telafi edici bir rol üstlenebilmektedirler (Tuncer,2016,s.145). Bu, aynı zamanda telafi hipotezi olarak tanımlanmaktadır. Etkinlik hipotezi ise ticari dışa açıklığın kamu kesimi büyüklüğünü negatif yönde etkilemesini belirtmektedir. Bu hipoteze göre vergi rekabetine dayalı olarak ortaya konan hareketlilik, vergi gelirlerinde aşağıya doğru bir baskı oluşturmaktadır. Bu baskı da kamu harcamalarının azalmasına sebebiyet vermektedir. Borçlanma ve vergi gelirleri sayesinde bütçesi hazırlanan kamu harcamaları, ülkelerin ticari dışa açıklık düzeylerinin artması sonucunda artmaktadır. Bu da firmaların ve kişilerin yatırım kararlarının olumsuz yönde etkilenebilmesine yol açabilmektedir. Aynı zamanda bu durum crowding out olarak da tanımlanmaktadır (Tütüncü ve Zengin,2019,s.82). Sanayisizleşme ise birtakım gelişmeler sonrasında iktisadi yapının zamanla dönüşüm göstererek istihdam ve üretimin imalat ve sanayi sektörlerinden hizmetler sektörüne doğru kayması anlamına gelmektedir (Künç,2023,s.537). Ticari dışa açıklık ve kamu kesimi büyüklüğü arasında herhangi bir nedensellik ilişkisi olmaması, sanayisizleşme hipotezi ile tanımlanmaktadır.

Kamu harcamalarında ve vergi yapısında küresel gelişmelerin belirleyici rolü oldukça fazladır. Küreselleşme ve beraberinde ülkeler arasındaki sınırların iktisadi olarak ortadan kalkmasıyla beraber ulusal ekonomilerin maliye politikalarını belirleme hususunda otoritelerini yitirmeye başladığı ifade edilebilir. Bu da ülkelerin ortaklarıyla beraber stratejik iletişime girmesine yol

açabilmektedir. Ek olarak küresel gelişmelerin maliye politikasını belirlemede önemli rol oynayan iktisadi belirsizlik ve yapısal uyarlamada artışa yol açtığı da unutulmamalıdır. Küreselleşme ve maliye politikası arasındaki ilişkiyi açıklama hususunda da telafi hipotezi ve etkinlik hipotezinin önemli olduğu ifade edilebilir (Özek ve Bayat, 2020,s.722).

ASEAN-5'in kurucu üyelerini tanımlayan ASEAN-5, Filipinler, Endonezya, Singapur, Malezya ve Tayland'dan oluşmaktadır. Bu ülkeler, Güneydoğu Asya'da yer almakla beraber aynı zamanda bölgenin iktisadi açıdan potansiyel taşıyan ülkeleri olarak nitelendirilmektedir. Son on yıllarda bu ülkeler, yüksek ekonomik büyüme oranlarına ulaşmışlardır. Aynı zamanda ASEAN-5'in Endonezya, Filipinler ve Tayland gibi yüksek nüfusa sahip ülkeleri de bünyesinde barındırması, bu yapının aynı zamanda diğer ülkeler tarafından önemli bir pazar olarak görülmesine yol açmaktadır. Tüm bunlarla beraber ASEAN-5 ülkelerinin ekseriyetle gelişmekte olan ülkelere olduğu ifade edilebilir (Endonezya, Filipinler, Tayland, Malezya).

Bu çalışmada ASEAN-5 ülkeleri olarak tanımlanan Filipinler, Endonezya, Singapur, Malezya ve Tayland'da telafi ve etkinlik hipotezlerinin geçerliliğinin sınanması amaçlanmaktadır. Bağımlı değişken olarak kamu harcamalarının GSYİH'ya oranı, bağımsız değişken olarak da ticari dışa açıklık oranının kullanılacağı çalışmada değişkenler arasındaki uzun dönemli ilişki araştırılacaktır. Çalışma kapsamında ASEAN-5 ülkelere ait 1981-2021 dönemini kapsayan veriler kullanılacaktır. İlgili literatür incelendiğinde ASEAN-5 ülkelerinde telafi ve etkinlik hipotezlerinin sınanması kapsamında eksiklik olduğu görülmektedir. Bunun dışında ASEAN-5 ülkelerinin hem ağırlıklı olarak gelişmekte olan ülkelere oluşması, hem de bu ülkelerin son on yıllarda ticari açıklık oranlarında gerçekleşen artış da ayrıca bu çalışmanın ortaya çıkarılmasındaki diğer motivasyon kaynakları olarak ifade edilebilir. Tüm bu yönleriyle çalışmanın önem arz ettiği düşünülmekte ve literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAMU KESİMİNİN BÜYÜKLÜĞÜNE İLİŞKİN KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Kamu sektörü, bir ülkenin gelişimini garanti altına almak için politikaları, yasaları ve programları uygulamaya ve yönetmeye adanmış devlet kurumları grubuna verilen addır. Kamu sektörü organize toplumu temsil eder ve faaliyetlerinde devlet bütçesine bağlıdır. Ekonominin, eğitimin, sağlığın, kamu hizmetlerinin, iç ve dış ulusal güvenliğin vb. düzgün işlemlerini sağlamak onların sorumluluğundadır. Kamu sektörü, kamu yetkilerinin idari bölümlerinden hem ulusal, bölgesel hem de yerel düzeylerde devletin kontrolü altındaki enstitüler, ajanslar ve şirketlere kadar uzanmaktadır.

Bu bölümde Kamu kesimi büyüklüğü, iktisat disiplinlerindeki kamu kesimine dair görüşler, büyüklüğe etken olan faktörler ve kamu kesimi büyüklüğüne ilişkin iktisadi teoriler ele alınacaktır.

1.1.Kamu Kesimi Büyüklüğünün Tanımı

Kamu kesimi büyüklüğü, bir ülkenin ekonomisinde kamu sektörünün toplam faaliyetlerinin büyüklüğünü ifade eder. Kamu sektörü, kamu idaresi, devlet daireleri, kamu hizmetleri ve kamu yatırımları gibi faaliyetlerden oluşur. Kamu kesimi büyüklüğü, bir ülkenin ekonomik büyüklüğüne ve kamu harcamalarının oranına bağlı olarak değişebilir.

Geleneksel olarak kamu sektörünün ekonomideki büyüklüğünün ölçülmesinde harcama perspektifi esas alınmaktadır (Karakaş,1994,s.164). Bu perspektifte kamu ekonomisinin büyüklüğü, kamu kesimini temsil eden kurum ve kuruluşların yapmış oldukları harcamaların gayrisafi milli hasılaya oranlanmasıyla hesaplanmaktadır. Bu tip hesaplamada, konsolide devlet bütçesi, mahalli idareler, fonlar, döner sermayeli kuruluşlar, KİT'ler, sosyal güvenlik

kuruluşları ve diğer kamu tüzel kişilerinin yaptıkları harcamalar toplamının gayrisafi milli hasılaya oranı kamu kesiminin büyüklüğünü vermektedir (Pehlivan, 2004: 39; Karakaş, 1994).

Kamu harcaması kriteri, kamu sektörünün genel ekonomideki payı hakkında bilgi sağlar ve bu kriter, devlet tarafından veya devletin sorumluluğu altında gerçekleştirilen işlevlerin karakteristik maliyetlerini gösterir. Bu miktar genellikle hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerde artmakta, bazı yıllarda azalma veya duraklamalar olabilmektedir (Yılmaz ve Susam, 2001,s.1)

Kamu kesimi büyüklüğü, ülkelerin ekonomik ve sosyal politikalarını belirlemede önemli bir faktördür. Bir ülkenin kamu kesimi büyüklüğü, vergi politikaları, kamu harcamaları, kamu yatırımları ve sosyal politikalar üzerinde etkili olmakla birlikte, ekonomik büyüme, enflasyon, istihdam gibi temel ekonomik göstergelerin oluşmasında da etkindir.

20.yy. başlarından günümüze devletlerin ekonomiye müdahalesi artış eğilimi göstermektedir. Bu artış eğilimi, kamu kesimi büyüklüğü kavramını önemli hale getirerek iktisatçıları kavrama dair hesaplama yöntemleri geliştirmeye, aynı zamanda ana iktisadi görüşlerde yer bulan kamu kesimi büyüklüğüne ilişkin teorileri de sorgulamaya itmiştir.

İktisat disiplininde yer alan kamu kesimi büyüklüğü ile ilgili farklı görüşler, Merkantilizm ideolojisi ile başlamış, Fizyokrasi, Klasik İktisat ve Keynesyen İktisat teorileri ve çağdaş iktisatçıların yaklaşımlarıyla devam etmiştir. Kamu kesimi büyüklüğündeki artışı açıklayan teoriler arasında ise, Wagner Kanunu, Peacock ve Wiseman Sıçrama Tezi, Kamu Tercihi Teorisi, Dengesiz Büyüme Hipotezi ve Kamu Kesimi Büyüklüğünün Ölçülmesi gibi teoriler yer almaktadır.

Kamu kesimi büyüklüğüne yönelik ana iktisadi ideolojilerdeki yaklaşım ve teoriler aşağıdaki alt başlıklarda açıklanmaktadır.

1.2. Ana İktisadi Görüşlerin Kamu Kesimi Büyüklüğüne İlişkin Görüşleri

Kamu kesimi büyüklüğüne ilişkin kavramsal çerçeve ortaya konulurken aynı zamanda kamu kesimi büyüklüğü ile ilgili ana iktisadi akımların

görüşlerinden de bahsedilmesi gerekmektedir. Bu çerçevede Merkantilizm, Fizyokrasi, Klasik İktisat Teorisi, Keynesyen İktisat ve çağdaş iktisadi yaklaşımlar kapsamında kamu kesimi büyüklüğü incelenmelidir.

1.2.1. Merkantilizm

Merkantilizm, kamu kesiminin ekonomideki rolüne ilişkin ilk teorik yaklaşımdır. 16 ve 17. Yy.'larda Avrupa'da yaygın olan bu iktisadi düşünce akımının temsilcileri, bir ülkenin ekonomik gücünün, mümkün olan en fazla malı ihraç etmek ve mümkün olduğunca az mal ithal etmekle elde edileceğine inanmaktadır. Merkantilistlere göre ihracatın teşvik edilerek ithalatın azaltılması ekonomik büyümeye yol açmaktadır.

Merkantilizm, ekonomi politikası tarihinde bir aşama olarak tanımlanır. Merkezi otoriteye fayda sağlamak için tasarlanmış dörtlü bir sistemi içerir: Birleştirici bir sistem, koruma sistemi, para sistemi ve güç sistemi. Merkantilizmin amacı devleti alt sınıfların zararına güçlendirmek olduğu için bu politikalar, özellikle Ortaçağ'da kendi ekonomik politikalarına sahip olan kasabaların güçlenmesiyle sonuçlanmıştır (Charbit,2010).

Merkantilist sistemin politikalarının ana özelliği, bir taraftan imal edilmiş malların ihracatını desteklemek ve hammadde ithalatı için gerekli koşulları sağlamak, diğer taraftan imalat ürünlerinin ithalatını ve ülke içinde üretilen hammaddenin kaybını engellemektir.

Merkantilizmin doğası, ekonominin yanı sıra ekonomideki kamu yönetimi ve ekonomi politikasına dayanmaktadır. Bu dönemin güçlü olmasının kriterlerinden biri de hazinedir. Merkantilistler, bir ülkenin ekonomik gücünün altın ve gümüş rezervlerinin büyüklüğüyle ölçüldüğüne inanmaktadır. Bu nedenle, ihracat arttıkça ülkenin altın ve gümüş rezervleri de artacak ve dolayısıyla ekonomik gücü de artacaktır. Bu görüşe göre, kamu kesimi, ihracatın teşvik edilmesi ve ithalatın azaltılması için gümrük vergileri, kotalar ve diğer korumacı politikaları uygulamalıdır. Büyüme ve buna bağlı dış ticaret dengesi pozitiftir. Aydemir ve Güneş'in "Merkantilizmin Ortaya Çıkışı" adlı makalelerindeki yorum ilginç ama açıklayıcıdır: " Hükümdar ile tüccarlar arasında bir çıkar ittifakıydı çünkü yapılması gerekiyordu" (Aydemir ve Güneş, 2006,s.136).

Merkantilizmin ana felsefesi, Thomas Mun'un "Dış Ticaret ve İngiliz Hazinesi" (1664) adlı eserinde şu önerme ile ifade edilir: "Zenginliğimizi arttırmanın ve hazinemizi büyütmenin doğal aracı dış ticarettir. En önemli kural, değer olarak, yabancılardan tükettiğimizden daha fazlasını onlara satmaktır.' Bu görüşe göre, özellikle dış ticarete sürekli fazla vermek, ülkenin altın ve gümüş rezervlerinin artması anlamına gelir ve bu da ekonomik gücü artırır. Kamu kesimi, gümrük vergileri, kotalar ve diğer korumacı politikaları kullanarak ihracatın teşvik edilmesi ve ithalatın azaltılması için politikalar uygulamalıdır.

Merkantilist politikalar, kamu kesimi büyüklüğünün artmasına sebep olabilecek politikalar olarak kabul edilir. Bu yaklaşıma göre, kamu kesimi, ülkenin ekonomik büyümesine katkıda bulunmak için belirli endüstrileri destekleyebilir veya yerli üreticilere koruma sağlayabilir. Ancak, bu politikaların yanı sıra kamu kesimi, büyük ölçüde büyüyen ve ekonomik büyümeyi destekleyen bir dış ticaret sistemine de sahip olmalıdır.

1666'dan sonra Colbert, üretim süreçleri için çok hassas düzenlemelerle oluşturulmuş bir devlet sanayi politikası ortaya koymuştur (Charbit, 2010,s.67). Bu politika uygulamaları ve devletin endüstriyel üretime aşırı müdahalesini ifade etmek için "Colbertizm" terimi kullanılmaya başlanmıştır.

Her ne kadar günümüz metinlerinde Merkantilist doktrinin net bir tanımına ulaşmak mümkün olmasa da genel kabul gören tanım Merkantilizmin, siyasal devletçilik, ekonomi, diplomasi, nüfussculuk ve savaş olgularını bir araya getirmeye çalışan bir güç stratejisi olduğu yönündedir. Merkantilizmin temel çerçevesini tanımlamaya yardımcı olmak üzere sunulan analitik ilkelere göre, belirlenen hedefe ulaşmanın ana yolu, aktif bir iş politikasıdır. Başta devlet ve onunla birlikte halk izlenen politika sayesinde, zengin olur. Pozitif ticaret dengesinin özü budur (Samuels, Biddle ve Davis, 2003,s.46).

Merkantilizm, başlangıcından beri tartışmalı bir konu olmuştur. Aslında merkantilizm içinde çeşitli ekoller bulunduğundan, tek tip bir düşünce sistemi olmadığı ifade edilmelidir. Çok az merkantilist düşünür, ulusal tarım veya uluslararası ticaretin sınırlandırılmasını kabul eder. Eleştirel Merkantilizm ise 17. Yy sonlarında mutlakiyetçiliğin ce Colbertizmin aşırılıklarına itiraz eden Fenelon, Vauban ve Boisguilbert gibi hümanist düşünürler tarafından ortaya

atılmış bir yaklaşımdır. Eleştirel Merkantilistler, sanayi lehine haksız yere ihmal edilen çiftçiliğe statüsünü geri kazandırmaya, vergi yükünü hafifletmeye, iç pazar hareketlerini serbestleştirmeye çalışmıştır.

İktisat tarihçilerinin merkantilizm üzerine yorumları farklıdır. Bazıları Merkantilizmin kabul edilebilir yanları olduğunu belirtirken bazıları hiçbir ilke veya analiz yöntemine sahip olmadıklarını iddia etmişlerdir (Blaug,1997,s.10). Başka bir ekonomi tarihçisi grubu, bu kavramın benzersiz ve ayırt edici bir karaktere sahip olduğuna inanarak, uzun vadede ülkenin üretim potansiyelinin artması için bir ders niteliğinde olduğunu belirtmektedir. Amacını yerine getirdiği için başarılıdır (Peukert,2012,s.95).

Merkantilizm yaklaşımını modern zamanlarda uygulayan örnek ülke Çin'dir. Çin'deki ihracat odaklı büyüme modeli Merkantilizmden izler taşımakta ve Çin, dünya ekonomisindeki yerini güçlendirmek için kamu kesiminin büyüklüğünü ve ihracatını artırmak için merkantilist politikalar uygulamaktadır. Çin'in merkantilizm yaklaşımını kabulü nüfus politikalarında da görülebilir.

1.2.2. Fizyokrasi

Fizyokrasi, 18. yüzyılda Fransa'da ortaya çıkan bir iktisadi düşünce akımıdır. Fizyokratlar, ekonominin büyümesi ve gelişmesi için doğal kaynakların verimli bir şekilde kullanılması gerektiğini savunurlar. Kamu kesimi büyüklüğünün ekonomideki rolü, doğal kaynakların etkin bir şekilde kullanılması için gerekli altyapı ve yatırımların yapılmasıdır.

Fizyokratlar, kamu kesiminin ekonomideki rolünün sınırlı olması gerektiğine inanırlar. Kamu kesimi, doğal kaynakların verimli bir şekilde kullanılması için gerekli altyapı ve yatırımları yaparak ekonomiyi desteklemelidir. Fizyokratlar, ekonominin doğal bir düzeni olduğunu ve müdahale edilmeden kendi kendine düzenlenebileceğini savunurlar.

Fizyokrasi, Fransız siyasal iktisatçı François Quesnay (1694-1774) ve aynı eğilimdeki başka iktisatçıların yazılarıyla olgunlaşan bir toplum ve ekonomi kuramıdır. Fizyokratlar gelişmiş çiftçilik teknikleri, mali reform ve tarım ürünlerinin serbest ticaretinin sermaye birikimini, artı değeri ve zenginliği teşvik edeceğini öne sürerek, önceliği toprağa vermişlerdir.

Fizyokrazi, kamu kesimi büyüklüğünün azaltılması gerektiğini savunan bir iktisadi yaklaşım olarak kabul edilir. Bu nedenle, fizyokrat politikaların sürdürülmesi, kamu kesimi harcamalarının azaltılmasına ve kamu sektörünün ekonomideki rolünün küçülmesine yol açabilir. Fizyokrazi, ekonomik faaliyetlerin düzenlenmesinde doğal kaynakların etkin bir şekilde kullanılması gerektiğini savunur. Bu anlayışa göre, doğal kaynakların verimli bir şekilde kullanılması için kamu kesiminin altyapı ve yatırım sağlaması gerekmektedir. Fizyokratlar, ekonominin kendi kendine düzenlenebileceğine inanır ve devlet müdahalesinin sınırlı olması gerektiğini savunurlar.

Fizyokratlara göre tek üretken sektör tarımdır. Çiftçilik insanlara sürekli yeni nimetler sunar çünkü doğa onları sıfırdan yaratır. Diğer sektörler ancak topraktan elde edilen girdileri dönüştürerek metamorfoz üretebilmektedir (Bayraktar,2019,s.9).

Siyasi ekonomi alanında kimsenin fizyokratlardan daha fazla gerçeğe yaklaşmadığına inanan Adam Smith'e göre;

“Onlar tutarlı bir ekonomi teorisi geliştiren ekoldür. Toprağa dayalı sermayenin gelirine dayanan bir nüfus-ekonomik büyüme modeli oluşturarak buna “net ürün” adını vermişlerdir. Zenginlik arttıkça nüfus artar. Nüfus artışı gıdaya olan talebi arttırır. Bu talep kirayı yükseltir ve bu, toprak sahiplerinin yararına olan bir gelişmedir” (Smith, 1776/2002,s.2891).

Fizyokratların kamu kesimi büyüklüğüne ilişkin görüşleri, kamu kesiminin ekonomideki rolünün sınırlı olması gerektiğini vurgulamaktadır. Bu nedenle, fizyokrat politikaların sürdürülmesi, kamu kesimi harcamalarının azaltılmasına ve kamu sektörünün ekonomideki rolünün küçülmesine yol açabilir. Bununla birlikte, günümüzde birçok ekonomist, doğal kaynakların verimli bir şekilde kullanılması için kamu kesiminin yatırım yapması gerektiğini savunmaktadır. Özellikle, çevre dostu ve sürdürülebilir kalkınma için doğal kaynakların korunması ve yönetilmesi önemlidir. Bu amaçla, kamu kesimi çeşitli politikalar ve yatırımlarla doğal kaynakların verimli kullanımını teşvik etmekte ve çevreyi korumaktadır.

1.2.3. Klasik İktisat Teorisi

Klasik iktisat teorisi, 18. ve 19. yüzyıllarda İngiltere'de ortaya çıkan bir iktisadi düşünce akımıdır. Klasik iktisat teorisyenleri, piyasa mekanizmasının doğal bir düzenleyici olduğunu ve müdahalenin ekonomik büyümeyi olumsuz etkileyeceğini savunurlar. Bu nedenle, kamu sektörünün ekonomideki rolü mümkün olduğunca azaltılmalıdır.

İngiliz klasik iktisat okulu 18. yüzyılın sonunda doğmuştur. İngiltere’de Birinci Sanayi Devriminin gerçekleşmesi, kitlesel üretime geçiş ve kapitalist ilişkilerin hızla gelişmesi döneme damgasını vurmaktadır. Sanayi devrimi sonrası hızla gelişen ve karmaşıklaşan iktisadi yaşam işsizlik, yoksulluk ve enflasyon gibi çeşitli sorunları ortaya çıkarmış ve çözümleri acil bir gereksinim haline gelmiştir. Bu gereksinim üzerinde yapılan araştırma ve düşünsel üretimler “iktisat” ın bir bilime dönüşmesine yol açmıştır.

Adam Smith’in 1776 yılında yayınladığı “Ulusların Zenginliği” adlı kitabında ilk kez sorunlar saptanmış, bilgiler sistematik bir çabayla toplanarak düzenli ve tutarlı bilgiye dönüştürülmüş ve iktisadi politikalar oluşturulmuştur. Thomas Robert Malthus, Jean Baptiste Say, David Ricardo, John Stuart Mill gibi birçok iktisatçı, Adam Smith’in açtığı yoldan giderek iktisadi düşüncenin gelişimine önemli katkılarda bulunmuşlardır. Adam Smith ile birlikte çok önemli kuramsal (teorik) çalışmalar yapan bu iktisatçıların ortak bir şekilde oluşturdukları iktisadi görüşlere Klasik İktisat Okulu ve bu iktisatçılara da Klasik İktisatçılar adı verilmiştir.

Klasik iktisatçılar, teorilerini formüle ederken rasyonel ve tümdengelim yöntemini kullanmışlardır. Klasik iktisat teorisine göre, kaynakların sabit olduğu bir toplumda verimliliğin ve kaynakların azalmasının nedeni yüksek nüfus artışıdır. Verimli bir pazarda, nüfus artışı inovasyonu ve ileri teknolojileri teşvik etmeye hizmet edebilir. Yüksek nüfus artışı arazilerin verimsizleşmesine ve çevrenin bozulmasına neden olan bağımsız faktördür.

Klasik iktisatçılar “net gelir” in sadece tarımsal üretimden değil, eş zamanlı olarak endüstriyel üretimden de elde edildiğini savunmaktadır. Bu görüşe göre kalkınmanın temeli endüstriyel üretimdir. Piyasa mekanizması kendiliğinden denge sağlar ve müdahaleler ekonomiyi dengesiz hale getirebilir. Kamu kesiminin ekonomideki rolü, piyasa mekanizmasının etkinliğini artırmak

ve ekonomik dengenin sağlanmasına yardımcı olmak amacıyla müdahaleler yapmak değil, mümkün olduğunca az müdahale yapmak olarak kabul edilmiştir.

Klasik iktisat teorisi, kamu kesimi büyüklüğünün azaltılması gerektiğini savunan bir iktisadi yaklaşım olarak kabul edilir. Bu nedenle, klasik iktisat teorisi temelinde şekillenen politikaların sürdürülmesi, kamu kesimi harcamalarının azaltılmasına ve kamu sektörünün ekonomideki rolünün küçülmesine yol açabilir. Klasik iktisat teorisi, özellikle 19. yüzyıl boyunca önemli bir rol oynamış ve günümüzde de birçok ülkede uygulanan iktisadi politikalara yön veren bir teoridir. Ancak, bu teorinin kamu kesimi büyüklüğüne ilişkin yaklaşımı günümüzde sıklıkla eleştirilmektedir. Özellikle, klasik iktisat teorisinin kamu kesimi harcamalarının tamamen azaltılması gerektiğini savunması, modern ekonomik sistemlerin karmaşık yapısına uymamaktadır.

Klasik İktisat Teorisi'ne göre, iktisadi istikrarı sağlamak ve siyasal iktidarların savurganlıklarını önlemek için, bireysel girişimin teşvik edilmesi ile birlikte, para arzının kontrolü ve bütçe denkliğinin sağlanması da zorunludur. Ayrıca, borçlanma yoluna da gidilmemelidir. Borçlanmanın 3 temel sorunu vardır:

1. Devlet, tüketim sürecini savurgan bir nitelikle gerçekleştirdiğinden, iç ve dış borçlanma yöntemleri ile elde ettiği kaynakların bedellerini, sonraki kuşaklar üstlenmek zorunda kalacaktır.
2. Özel kesimin sanayi ve ticaret gibi üretken alanlarda kullanacağı kaynakları, devlet borçlanarak savurgan harcamalara yöneltmektedir
3. Borçlanma süreci, vergi gelirlerinin artırımına göre daha az sürede ve daha kolay bir şekilde gerçekleştirilmekte ve kamoyunun da tepkisi fazla çekilmemektedir. Bu durum, harcamaların rahatça artırılabilmesine neden olmaktadır (Kökocak,2005).

Günümüzde, birçok ülkede kamu kesimi, ekonomik faaliyetlerin yönlendirilmesi, sosyal refahın sağlanması ve ekonomik istikrarın korunması gibi önemli roller üstlenmektedir. Eğitim, sağlık, adalet, güvenlik ve diğer kamu hizmetlerinin sunulması gibi birçok alanın finansmanını sağlamaktadır. Ayrıca, kamu kesimi, ekonomide dengesizliklerin giderilmesi, ekonomik büyümenin teşvik edilmesi ve piyasaların düzenlenmesi gibi konularda da söz sahibidir.

Klasik iktisatçılara göre önemli olan sistemin uzun vadeli gelişimidir. Ekonomik olayların geçici etkilerinden ziyade kalıcı ve uzun süreli sonuçlarını ele alınmaktadır.

Klasik analizde ekonominin işleyişi açısından ağırlıklı değişkenler teknolojik bağımlılıklar ve kurumsal ilişkilerdir. Benimsenen temel kurumsal yapı, piyasalar tarafından organize edilen genelleştirilmiş bir meta üretiminin olduğu ve üretim araçlarının (sermaye) ve emeğin alınıp satılmak üzere pazarlanan metalar olarak görüldüğü kapitalizmdir (Milgate,1982,s.10).

Klasik iktisatçıların ortak paydası, ekonominin değişkenlerinin bir karşılığı olduğudur. Ekonomide ortaya çıkabilecek fiyat dalgalanmalarını düzeltmek ve tam istihdama ulaşmak devlet müdahalesini zorunlu kılmaz. Çünkü,"Ekonomi'de Görünmeyen El" gerek fiyat istikrarını gerekse tam istihdamı temin edecek bir özelliğe sahiptir. Bazen kısmi aksaklıklar yaşansa da, ekonominin istikrarlı yapısı, bu tür geçici aksaklıkları gidereceğinden, devlet müdahalesine gerek kalmadan yeniden dengeye ulaşılacaktır.

1929 ekonomik buhrana kadar olan süreçte klasik iktisadi düşüncede yer alan minimal devlet anlayışı ve müdahalesi varlığını korumuştur. Ancak büyük buhranın ortaya çıkışıyla beraber bu anlayış sorgulanmaya başlanmıştır. Ortaya çıkan işsizlik ve ekonomik istikrarsızlık, ekonominin her zaman kendi doğal işleyişini devam ettiremeyeceğini göstermiş ve John M. Keynes'in ortaya attığı yeni yaklaşımla ekonominin her zaman kendiliğinden dengeye gelemeyeceği ve devlet müdahalesinin bazı durumlarda gerekli olduğu fikri kabul görmeye başlamıştır (Pınar, 2010,s.6)

Sonuç olarak, klasik iktisat teorisinin kamu kesimi büyüklüğüne ilişkin yaklaşımı, günümüzde uygulanabilirliğini yitirmiştir. Günümüz ekonomik sistemleri, daha karmaşık ve çeşitlilik gösteren bir yapıya sahiptir. Ancak, kamu kesiminin rolü ve büyüklüğü, ekonomik sistemlerin özelliklerine göre farklılık göstermektedir.

1.2.4. Keynesyen İktisat

Keynesyen iktisat teorisi, 20. yüzyılın başlarında İngiltere'de ortaya çıkan bir iktisadi düşünce akımıdır. Keynesyenler, kamu kesiminin ekonomide önemli bir rol oynadığını ve piyasa mekanizmasının tam olarak işleyemediği durumlarda müdahale edilmesi gerektiğini savunurlar. Bu nedenle, kamu kesimi büyüklüğü ekonomideki dengein sağlanması için önemli bir faktördür.

Liberalizmin görünmez el teorisi, piyasaların özerk işleyişi ve hükümet müdahalesine karşı direniş nedeniyle, düzenlenmemiş piyasalar ekonomik bir krizin içine çekilmiştir. Klasik yaklaşım 1929 Büyük Bunalımında kendini gösteren derin depresyonu ve kitlesel işsizliği ortadan kaldıramadığı için, Keynesyen yaklaşım arz yönlü teoriden ziyade öncelikle talep yönlü politikayı uygulayan bir ekonomik yaklaşımdır.

20. yüzyıl ekonomik krizinin en sarsıcı olaylarından biri 1929'daki Büyük Buhran'dır. 1929 ile 1933 arasında Amerikan endüstriyel üretimi düşmüş, işsizlik oranı aşılmış, hisse fiyatı %80 düşmüş ve ticari bankaların yarısı iflas etmişken dünyanın diğer bölgelerinde de durum hiç iç açıcı değildi (Erim,2011,s.181). Böylesi bir ekonomik bağlamda, liberal iktisadın savunucusu John Maynard Keynes, ekonomik krizden çıkış yolu olarak devletin ekonomiye müdahale etmesi gerektiğini öne sürmüştür. Keynesyen teori, iki ekonomik sorunu, işsizlik ve yetersiz talebi çözmek için geliştirilmiştir. "Arzın kendi talebini yarattığı", toplam talebin arzın bir fonksiyonu olduğu şeklindeki geleneksel anlayışa meydan okuyarak, 1929'daki Büyük Buhran'ın yetersiz toplam talepten kaynaklandığını ve arzın toplam talebin bir fonksiyonu olduğunu savunmaktadır (Altıok, 2009,s.76-77).

Keynesyen iktisat teorisine göre, ekonomik krizler, işsizlik ve enflasyon gibi sorunlar, piyasa mekanizmasının etkinliğinin yetersiz kaldığı durumlarda ortaya çıkmaktadır. Böyle bir durum oluştuğunda kamu kesimi, kamu harcamaları, vergi politikaları ve para politikası aracılığıyla ekonomideki dengenin sağlanmasına yardımcı olabilir.

Keynes'in piyasa ekonomisi modelini tamamen reddetmediğini, aksine devletin piyasa ekonomisinde ortaya çıkabilecek işsizlik gibi bazı sorunlara çözüm bulması gerektiğini savunduğunu belirtmek gerekir. Keynes'in çözümü, liberalizmi tamamen ortadan kaldırıp yeni bir sistem kurmak değil, liberalizmin eksikliklerine bir çözüm bulmaktır(Küçükkalay, 2010,s. 297).

Keynesyen iktisat teorisi, kamu kesimi büyüklüğünün arttırılması gerektiğini savunan bir iktisadi yaklaşım olarak kabul edilmektedir. Keynesyen politikaların sürdürülmesi, kamu kesimi harcamalarının artmasına ve kamu sektörünün ekonomideki rolünün büyümesine yol açabilmektedir (Ertekin,2020,s.142). Örneğin, kamu kesimi harcamaları, işsizliği azaltmak ve

ekonomik büyüme teşvik etmek için yapılan yatırımlar, sosyal hizmetler, eğitim ve sağlık gibi alanlarda artırılabilirken vergi politikaları, ekonomik faaliyetleri teşvik etmek veya frenlemek için kullanılabilir (Uzay,2002,s.151-172). Para politikası da, faiz oranları gibi araçlar aracılığıyla ekonomik büyüme ve istikrarı desteklemek için kamu kesimince tercih edilen bir politika olmaktadır (Tüyen,2014,s.19).

Keynesyen iktisat teorisi uygulamasının, kamu kesimi harcamalarının artırılması ve bütçe açıklarının oluşması, uzun vadede ekonomik istikrarı ve sürdürülebilirliği etkileyebileceği unutulmaması gereken bir faktördür. Ayrıca, bu politikaların başarısı, doğru şekilde uygulanması ve yeterli bir takip sistemi ile değerlendirilmesi ile mümkündür.

Son olarak burada bir parantez açarak İbn Haldun da hatırlanmalıdır. Küçükkalay İktisadi Düşünce Tarihi kitabında İbn Haldun ve Keynes'i şöyle karşılaştırmıştır: İbn Haldun'a göre adalet, devletin temelidir. Devlet toplum için adalet yaratır. Adaletin temeli budur: emniyet, asayiş ve ekonomik faaliyet. Devlet yaptığı harcamalarla ekonominin talep gücünü oluşturur. Devlet harcamalarındaki azalma da piyasa talebini etkileyecektir. Bu yaklaşımla İbn Haldun, Keynes'ten yüzlerce yıl önce talep eksikliğini ve bunun yol açtığı ekonomik krizi fark etmiştir (Küçükkalay,2010,s.97).

1.2.5. Çağdaş İktisadi Yaklaşımlar

Çağdaş iktisadi yaklaşımlar, kamu kesimi büyüklüğüne ilişkin daha farklı bir bakış açısı sunmaktadır. Bu yaklaşımlara göre, kamu kesimi büyüklüğü, ekonomik büyüme, istihdam ve sosyal politikaların sağlanması için önemli bir araçtır. Kamu kesimi büyüklüğünün ekonomideki rolü, piyasa mekanizmasının etkinliğini artırmak ve ekonomik dengenin sağlanmasına yardımcı olmak amacıyla müdahaleler yapmak olarak kabul edilmektedir.

Çağdaş iktisadi yaklaşımlar, kamu kesimi büyüklüğünün artırılmasının, ekonomik büyüme ve istihdam açısından olumlu etkileri olabileceğini savunmaktadır. Bu görüşe göre kamu kesimi, ekonomik dengenin sağlanması ve sosyal politikaların yürütülmesi için önemli bir rol oynamaktadır.

Aynı zamanda, kamu kesimi büyüklüğünün aşırı artmasının ekonomik büyüme açısından olumsuz etkileri olabileceği düşüncesiyle çağdaş iktisadi yaklaşımlar, kamu kesimi büyüklüğünün ekonomideki rolüne ilişkin dengeyi sağlamak için çeşitli politika araçlarının kullanılmasını önermektedir.

Bu görüşlere rağmen çağdaş sıfatı altında tanımlanabilecek Monetarist teori, Yeni Klasik İktisat Teorisi, Arz İktisadı ve Anayasal İktisat Akımı gibi yaklaşımlar, devlet müdahalesinin minimum olması ve bununla doğru orantılı olarak da kamu kesiminin küçülmesi gerektiğini savunan yaklaşımlardır.

1.3. Kamu Kesimi Büyüklüğünün Artmasına Sebep Olan Faktörler

Kamu kesimi büyüklüğü kavramı, hükümetlerin harcamalarındaki ilk artışın görüldüğü ve savaş harcamalarının daha yüksek vergi oranlarına yol açtığı Birinci Dünya Savaşı sırasında ortaya çıkmıştır. Savaştan sonra, büyük sivil harcamaları finanse etmek için yüksek vergilerin yaygın olarak kullanılmaya başlandığı, 1920'lerin sonunda birçok Avrupa ülkesinin basit sosyal güvenlik sistemlerini uygulamaya koyduğu görülmektedir. Sonrasında yaşanan ve bugünün deyişi ile küresel ekonomik kriz olarak tanımlanabilecek 1930 Büyük Bunalımı ise, kamu harcamalarında genişleme dalgasını tetiklemiştir. Sonuçta 1937'de minimal devlet büyük ölçüde ortadan kalkmıştır. Kamu harcamalarının genişlemesine yol açan başlıca tarihsel faktörlerin, 1917 Rus Devrimi ve 1930 Büyük Bunalım olduğu da söylenmelidir. (Soubotina ve Sheram, 2000,s.61).

1950'lerde ve 1960'larda, baskın Keynesyen yaklaşım, hükümetlerin ekonomiyi tam istihdama yönlendirmesi gerektiği şeklindedir. Bu teori gelişmekte olan ülkelerde piyasa mekanizmasının başarısızlığı ve onun yerine geçmesi korumak için devlet müdahalesinin gerekliliğini vurgulamıştır (Çeştepe ve Bilen, 2001: 56). İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ve kısmen 1960'larda ve 1980'lerde etkili kamu politikası büyük ilgi görmüş, Keynesçi ekonomi, sosyalizmi sorgulamak, Kamu Malları ve Dışsallıklar teorisi gibi çeşitli faktörler bu gelişmeye katkıda bulunmuştur. Kamunun rolüne ilişkin şüpheciliğin 1960'ların sonunda ortaya çıktığını ve özellikle etkili kamu politikası öneren teorik modellerdeki boşluklar ve 1970'lerde uygulamada sorunlar çıkınca güçlendiğini söylemek gerekir. 1970'lerin ikinci yarısından itibaren dünya

ekonomisi piyasa mekanizmasını merkeze alan liberal bir eksene doğru kaymaya başlamıştır (Çeştepe ve Bilen, 2001,s.56).

Uzay, 1990'lı yıllarda gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde, özellikle de sanayileşmiş ülkelerde kamu büyüklüğü ve kapsamının çok fazla genişlediğini ifade etmektedir. Sanayileşmiş ülkeler refah toplumunu genişletirken, gelişmekte olan ülkelerin çoğu devlet denetimindeki kalkınma stratejilerini benimsemişlerdir. Bunun sonucu olarak bütün dünyada kamu büyüklüğü artmış kapsamları genişlemiştir (Uzay,2002,s.154).

Kamu büyüklüğündeki artışa sebep olan faktörler aşağıdaki alt başlıklarda sıralanmıştır.

1.3.1. Ekonomik Büyüme

Ekonomik büyüme, bir ülkenin ekonomisinin belli bir dönem içinde büyümesini ifade eder. Bu büyüme, üretim ve tüketim faaliyetlerindeki artışa ve milli gelirin yükselmesine bağlı olarak gerçekleşir. Ekonomik büyüme, genellikle ülke içindeki tüm sektörlerdeki yatırımların artması, yeni işletmelerin kurulması, ihracatın artması ve insan kaynaklarının daha verimli bir şekilde kullanılması gibi faktörlerin bir sonucudur. Ekonomik büyümenin artması, işsizliğin azalması, refahın artması ve yoksulluğun azaltılması gibi birçok olumlu sonucu da beraberinde getirebilir. Ekonomik büyüme, kamu kesimi harcamalarının artmasına neden olabilir. Özellikle, ekonomik büyüme sırasında kamu kesimi, altyapı yatırımları, eğitim ve sağlık gibi alanlarda daha fazla harcama yaparak ekonomik büyümeyi sürdürmeyi hedefleyebilir. Bu harcamaların artması, kamu kesimi büyüklüğünün artmasına ve kamu sektörünün ekonomideki rolünün büyümesine neden olabilir. Bu nedenle, ekonomik büyüme politikalarının tasarlanması ve uygulanması, kamu kesimi harcamalarının sürdürülebilir bir şekilde artırılması ve kamu sektörünün ekonomideki rolünün dengelemesi açısından önemlidir.

1.3.2. Demografik Faktörler

Nüfus artışı, yaşlanma ve göç gibi demografik faktörler, kamu kesimi harcamalarında artışa neden olabilmektedir. Yaşlanan nüfusun sağlık, emeklilik

ve bakım gibi ihtiyaçlarının karşılanmasının yanı sıra göç hareketleri ve buna bağlı göç edenlerin yerleşim yeri, eğitim, sağlık ve diğer kamu hizmetlerine erişim ihtiyaçları da kamu kesimi harcamalarındaki artışta etkindir. Özellikle, yüksek oranda göç alan ülkelerde, kamu kesimi harcamalarının göçmenlere yönelik sağlık, eğitim ve sosyal hizmetler gibi alanlarda yüksek artış gösterdiği bilinmektedir. Nüfustaki büyüme de kamu kesimi harcamalarında artışa neden olan sağlık, eğitim, barınma ve diğer hizmetler için artan talebi tetikleyebilmektedir. Ayrıca, nüfus artışı, doğal kaynakların kullanımına bağlı olarak altyapı ve çevre yatırımlarına da ihtiyaç duyulmasına neden olmaktadır. Sonuç olarak, demografik faktörlerin kamu kesimi harcamalarında artan bir eğilim göstermesi ekonomik sonuçlar doğurmakta, ekonomik büyümeyi olumsuz etkileyebilmektedir.

Nüfusun kamu harcamaları üzerindeki etkilerinde genellikle savunma, eğitim, sağlık ve çevre açısından ele alınmaktadır. Nüfus artışının, kentleşmeyi hızlandırması, dolayısıyla yargı organlarının ve kolluk güçlerine olan ihtiyacın büyümesi ve güvenlik harcamalarını arttırması beklenmektedir. Eğitim harcamaları, nüfusla yakından ilgilidir. Hızlı nüfus artışı, eğitim harcamalarını artırmanın yanı sıra eğitimdeki kaliteyi de olumsuz etkileyecektir. İyi eğitim görmüş insan gücü, hızlı bir ekonomik gelişmenin ön koşullarından sayılmaktadır. Sağlık ise, yalnızca temel hak olmakla kalmayıp, bir kişinin gelir getirici üretken faaliyetlerinin temelini oluşturduğundan ekonomik açıdan önemli yer tutar. Her bireyin bireysel özgürlüklerinden en az fedakarlık yaparak, sağlık hizmetlerinden eşit şekilde yararlanması esastır (Batirel, 1986,s.171-180) Nüfus artışı ile gelişen kentleşme, sanayileşme, çevre kirliliği sorununu ortaya çıkarmaktadır. Bu sorun, çevre kirlenmesine yol açmayan sınai üretim faaliyetlerinin yapılmasını ya da üretim faaliyetlerinin çevre kirlenmesi üzerindeki etkisini gerektirmiştir. Bu ise üretim yatırım maliyetlerini ve harcamalarını yükseltmiştir (Yanardağ ve Özgen, 2003).

Nüfusun artması, kamunun temel altyapı hizmetlerine cevap verme ve hizmetin kapsamını genişletme ihtiyacı ile ilgilidir ve harcamaların artmasına neden olmaktadır (Pehlivan, 2004).

1.3.3. Teknolojik Gelişme

Teknolojik ilerlemenin de kamu kesimi harcamalarını arttıran bir faktör olduğu söylenmektedir. Özellikle, yeni teknolojilerin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması için kamu kesimi destekleyici politikalar izleyebilir. Bunun yanında teknolojik ilerlemenin, kamu hizmetlerinin verimliliğini arttırarak maliyetlerini azaltabilmesi de söz konusudur. Kamu kesimi, teknolojik ilerleme sayesinde daha akıllı, daha verimli ve daha yenilikçi hizmetler sunabilir. Dijitalleşme ile birlikte sağlık hizmetleri, eğitim, ulaşım ve kamu güvenliği gibi alanlarda daha hızlı ve daha kaliteli hizmetler sunulabilir. Bu nedenle, kamu kesimi, teknolojik ilerlemeye yatırım yaparak hizmetlerin kalitesini artırabilir ve harcamalarını daha verimli hale getirebilir. Sağlıkta yeni teknolojilerle yapılan analiz ve işleme aracı, eğitimde öğrenmeyi kolaylaştıran araçlar, ulaşımında yeni araç, savunmada yeni ve modern silahlar vb. alanlarında oluşan talep doğal olarak kamu harcamalarında bir artışa neden olmaktadır (Orhaner,2007,s. 112).

Savaş ve savunma harcamaları, hükümet harcamalarındaki artışın ana itici gücüdür (Mutluer vd.2007,s.132). Savunma alet ve teçhizatının sürekli geliştirilmesi ve bütçe rakamlarının yüksek maliyeti; hem sürekli hem de büyük ölçekte çalışır (Akdoğan,1999,s.78). Devletlerin jeopolitik konumları gereği savunma tedbirleri kamu harcamalarında artışa neden oluyor. Savaş eğilimli ülke, bütçelerinin yaklaşık kuruşunu bu amaç için ayırmakta ve bu amaçla yapılan harcamalar devlet harcamalarını reel olarak artırmaktadır (Pehlivan, 2004). Günümüzde çoğu ülke, savaş olmasa bile her an savaşa girecekmiş gibi savaş teknolojilerini yenilemektedir.

Teknoloji alanındaki buluşlar ve gelişmeler, talep ve buna bağlı hizmetler arttıkça maliyetlerin artmasına neden olmuştur. Teknolojik gelişmeler, dünyanın kıt kaynaklarının daha verimli kullanılması ve üretim kapasitesinin artırılması için elzemdir. Bu durum devlet faaliyetlerini ve harcamalarını önemli ölçüde artırır (Musgrave ve Musgrave, 1994,s.122).

1.3.4. Sosyal Politikalar

Sosyal politikalar, kamu kesimi harcamalarını arttırabilen faktörler arasındadır. Yoksullukla mücadele, eşitlik ve sosyal adalet gibi hedefler için kamu kesimi yatırım ve harcamaları arttırma politikalarına yönelebilmektedir.

Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin en temel görevlerinden biri vatandaşının tamamına sivil yaşam standardı sağlamaktır. Devlet, milli gelirdeki eşitsiz dağılımı kabul edilebilir bir düzeye indirmek ve adil gelir dağılımını sağlamakla yükümlüdür. Bu taahhüt, en az gelişmiş ülkelerde en belirgindir. Devlet bu yükümlülüğü, mali destek sağlayarak ve bazı temel ihtiyaçları belirli kurumlar aracılığıyla piyasa fiyatının altında bir fiyata satarak karşılayabilmektedir. Ayrıca eğitim, sağlık, barınma gibi alanlarda, düşük gelirli bölgelere, ücretsiz veya düşük maliyetli yüksek kaliteli hizmetler sunarak dolaylı olarak gelir dağılımı iyileştirme yolunu tercih edebilmektedir. Ancak, bu iyileştirmenin gelişmekte olan ülkelerde sınırlı olduğunu belirtmek gerekir. Bütün bunlar kamu harcamalarını artırma etkisine sahiptir (Sunal, 2011,s.284).

1.4. Kamu Kesimi Büyüklüğündeki Artışı Açıklayan Teoriler

Kamu harcamalarındaki artışı belirleyen ve önceki bölümde sıralanan faktörlere yönelik birçok teori ve model geliştirilmiş, aynı zamanda hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkeler için birçok ampirik çalışma yapılmıştır. Bunlardan bazıları aşağıda verilmektedir.

1.4.1. Wagner Kanunu

19. yüzyılda, devletin ekonomiye müdahalesini reddeden, serbest rekabete ve girişimciliğe dayalı bir ekonomi politikası hakim olmuştur. Bu ekonomi politikası, rekabeti ve işbölümünü geliştirirken, ulusal ekonomilerde dengesiz bir zenginlik ve gelir dağılımına yol açmıştır. 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren yaşanan birçok değişim ve dönüşüm, milli gelirin artması ve ekonominin gelişmesinden sadece sermaye sahiplerinin değil, tüm üretim faktörlerinin faydalanmasını sağlamıştır. Farklı ülkelerde ekonomik, politik ve sosyal alanlarda meydana gelen bu değişimler, ilk olarak Alman iktisatçı Adolph

Wagner tarafından fark edilen merkezi devlet idareleri ve yerel yönetimlerin bütçelerindeki artışa yansımıştır (Türk, 2010,s.32-33).

19. yy. sonlarında Wagner, kamu faaliyetlerinin artışı ve ekonomik büyüme arasında uzun dönemli bir etkileşimin varlığına ilişkin görüşler ileri sürmüştür. Wagner, sanayileşme sürecinde, kişi başı reel gelir artışına bağlı olarak kamu harcamalarının artacağına vurgu yapmıştır. Ona göre, bu hipotezi destekleyen üç temel gerekçe bulunmaktadır: Bunlardan birincisi, sanayileşme sürecinde devletin idari ve düzenleyici fonksiyonlarının özel sektör faaliyetlerini ikame edecek olmasıdır. İkincisi, ekonomik büyümeye bağlı olarak gelir elastikiyetindeki değişimin sosyo-kültürel nitelikli kamusal mal talebini canlandıracak olmasıdır.

Üçüncüsü ise sanayileşen toplumun refahına katkı yapacak ve özel sektör tarafından karşılanamayacak boyuttaki projelere kamusal finansmanın sağlanması gerekliliğidir (Selen ve Eryiğit, 2009)

Wagner yasası genel olarak devlet harcamalarının milli gelirden daha hızlı büyümesi olarak tanımlanır. Diğer bir deyişle yılında devlet harcamalarının milli gelir içindeki payı zamanla artmaktadır. Ancak, fiyat etkisi dikkate alınmalıdır. Devlet harcamalarındaki mutlak artışlar fiyat etkisinden kaynaklanıyor olabileceği gibi, fiyat etkisinin ortadan kalkarak sürekli bir fiyat artışı olma durumundan nüfus da etkilenmektedir. Nüfus etkisini kaldırıldığında ise, kişi başına gerçek devlet harcaması elde edilir. Bu harcamanın büyüme hızı, kişi başına düşen gerçek gelirden daha hızlıysa, Wagner yasası geçerlidir (Bulutoğlu,2003,s.221-222).

Wagner yasasına göre, ekonomik faaliyetteki bir artış devlet faaliyetlerinde bir artışa yol açar ve devlet faaliyetlerindeki artış nedeniyle kamu harcamaları da artar. Wagner, özünde, kamu harcamalarındaki artışın, toplumsal gelişmenin kaçınılmaz olarak devlete dayattığı faaliyetlerin artmasından kaynaklandığını ve özel sektörün gerçekleştiremediği faaliyetin, bunun sonucunda toplum tarafından karşılanmak zorunda kalacağını savunmuştur.

Wagner kanunu, kamu kesimi harcamalarının artmasının ekonomik büyüme ile orantılı olduğunu öne sürerken, aynı zamanda kamu harcamalarının artması ile vergi gelirlerinin de artacağını ve dolayısıyla kamu kesiminin borçlanması da artacağını vurgular. Bu durumda, kamu kesimi harcamalarının

sürdürülebilir olması için ekonomik büyüme hızının artması gerekebilir. Wagner kanunu ayrıca, gelişmiş ülkelerde kamu kesimi harcamalarının GSYİH'ye oranının yüksek olduğunu ve bu oranın zamanla arttığını gözlemlemiştir. Bu durumda, Wagner kanunu kamu kesimi harcamalarının artmasının ekonomik büyümenin doğal bir sonucu olduğunu savunurken, diğer bazı iktisatçılar ise kamu kesimi harcamalarının kontrol altında tutulması gerektiğini ve kamu kesimi borçlanmasının sınırlı olması gerektiğini savunmaktadır.

1.4.2. Peacock ve Wiseman Sıçrama Tezi

İngiliz iktisatçılar Alan Peacock ve Jack Wiseman, 1890-1950 dönemi için hükümet harcamalarına ilişkin 1961 yılında yaptıkları çalışmalarında, hükümet tarafından toplanan hükümet gelirlerine odaklanarak, hükümet gelirleri ile harcamaları arasında organik bir ilişki olduğu sonucuna varmışlardır. Vergi transferlerinin miktarının ekonominin gelişmesine ve dolayısıyla harcamalara paralel olarak artacağını ifade etmişlerdir. Savaş, sel, depremi vb. kamu harcamalarındaki uzun vadeli artış eğiliminin acil durumlardan etkilendiğini ve kriz dönemlerinden sonra eski seviyelerine dönmediğini göstermişlerdir (Akdoğan,2011,s.70-71).

Olağanüstü zamanlarda devletin katlanmak zorunda olduğu harcamalardaki artış, toplumun kamu yükümlülüklerindeki davranışını da etkilemektedir. İstisnai durumlarda, vergi mükellefleri daha önce dayanılmaz buldukları bir vergi yükünü normal görmeye başlayacaklardır. Olağanüstü durumlar yeni mali kaynaklar yaratır veya mevcutları artırır. Olağanüstü dönemin ardından, yeni sorunlar karşısında veya yeni tehditlerin ortaya çıkması karşısında sürdürülmesi gereken tavır ise tartışmalıdır. Dolayısıyla bu durum, sürdürülebilir vergi yükünün artırılması için bir fırsat sunarak kamu harcamalarının hızla artmasına ve eski düzeyine geri dönmemesine neden olmaktadır (Akdoğan, 2011,s.71-72).

Peacock ve Wiseman sıçrama tezi, kamu kesimi harcamalarının krizlerin ardından bir sıçrama şeklinde arttığını savunur. Bu teoriye göre, krizler sırasında kamu kesimi harcamaları artar ve ardından bu artış sürdürülemez hale gelir. Bunun sonucunda, kamu kesimi harcamalarında bir azalma yaşanır. Ancak,

sonraki dönemlerde yeni krizler yaşanmasıyla birlikte, kamu kesimi harcamaları yeniden artar ve bu artış bir sıçrama şeklinde gerçekleşir.

Peacock ve Wiseman çalışmalarında İngiliz ekonomi tarihini dikkate alarak, 1890 ve 1950 yılları arasındaki İngiliz hükümet harcamalarını incelemiş, devletin harcama yapmakta istekli olduğunu, vatandaşın ise daha yüksek vergi ödemekte isteksiz olduğunu gözlemlemişlerdir. Bu tespitleri ve devlet harcamaları ile devlet gelirleri arasındaki organik ilişki sonucunda Sıçrama Tezi olarak ifade edilen teorinin doğmasına neden olmuştur.

Peacock ve Wiseman'ın tezinde, istisnai koşullar nedeniyle “değerleme etkisi” olarak adlandırdıkları durum, savaş gibi toplumsal dengeleme olayları sonucunda kişinin maruz kalabileceği vergiler, kamu harcama ihtiyacının artması nedeniyle ortaya çıkacak ve bir daha eskiye dönülmeyecektir.

Teori, kamu kesimi harcamalarının döngüsel bir karaktere sahip olduğunu öne sürer. Bu döngü, krizlerin ardından gelen toparlanma dönemlerinde kamu kesimi harcamalarındaki artışla birlikte kriz sonrası ekonomik büyüme ve istihdam artışı gibi olumlu sonuçlar doğurabilmektedir. Bir noktada bu artış sürdürülemez hale gelmekte ve kamu kesimi harcamalarında bir azalma yaşanmaktadır.

Peacock ve Wiseman sıçrama tezi, kamu kesimi harcamalarının ekonomik büyümeyle orantılı olarak artmadığını, ancak krizlerin ardından meydana gelen sıçramalar şeklinde arttığını savunur.

1.4.3. Kamu Tercih Teorisi

Kamu tercihi teorisi, ekonomi literatüründe oldukça önemli bir yere sahip olan bir teoridir. Bu teori, kamu kesimi harcamalarının vatandaşların tercihlerine göre belirlendiğini savunur. Bu yaklaşıma göre, vatandaşların kamu hizmetleri için ödedikleri vergilerin karşılığında aldıkları hizmetlerin kalitesi, vatandaşların tercihlerine bağlıdır ve bu nedenle, kamu kesimi harcamaları vatandaşların taleplerine göre belirlenmektedir.

Kamu Tercih, “Siyaset Biliminin Ekonomik Analizi”nin kısaltmasıdır. Ekonominin dayandığı araçlara, yöntemlere ve varsayımlara dayalı olarak siyasi

süreçteki kararları ve uygulamaları ortaya çıkaran bir disiplindir. Yani "Kamu Tercihi, siyaset biliminin temellerini ekonomik araç ve teknikle sunmaktadır.

Kamu tercihi teorisini inceleyen ve önemli görüşler aktaran bir yazar olan Mueller, kamu tercihi teorisini "piyasa dışı karar vermenin ekonomik disiplini" olarak tanımlamıştır (Aktan ve Bahçe, 2007,s.7). "Politika Biliminin Ekonomik Analizi" olarak tanımlanan kamu tercihi teorisi, rasyonel tercih teorisinin bir alt alanıdır (Heywood, 2006:397). Teori politik süreçte alınan karar ve uygulamaları iktisat biliminin kullandığı araç, yöntem ve varsayımlara dayalı olarak açıklamaya çalışmaktadır (Çevikbaş, 2006,s.283). Politika biliminin inceleme alanını oluşturan; devlet teorisi, oylama kuralları, seçmenlerin davranışları, parti politikaları, çıkar grupları ve bürokrasi kamu tercihi teorisinin de inceleme alanını oluşturmaktadır (Mueller, 1989,s.1).

Kamu tercihinin temellerinin 18. ve 19. yüzyıllarda atıldığı belirtilmelidir. Halk seçimi teorisinin öncüsü sayılabilecek üç düşünür, özellikle oy kullanma ve seçimleri konularında teoriler geliştirmişler ve bir tür halk seçimi teorisinin ana hatlarını ortaya koymuşlardır. 1781 yılında Jean-Charles de Borda ilk defa seçimlerin mahiyeti üzerine çalışma yaparak bireylerin seçenek ve adayları derecelendirdiği bir sistem ortaya koymuştur. Bu üçlü oylama sisteminde adaylar her seçmenin ilk tercihi için iki puan, her ikinci tercihi için bir puan, üçüncü tercihi için sıfır puan almakta ve en çok puan alan kazanmaktadır. Bir başka düşünür Charles Dodgson, oy kullanma usulleri üzerine pek çok makale yazmış ve bu konuda önemli çalışmalar yapmıştır.

Kamu tercihi teorisine göre, vatandaşlar kamu hizmetlerine ilişkin kararlar verirken kendi faydalarını en üst düzeyde tutmaktadırlar. Bu tercihler, bireylerin gelirleri, sosyal durumları, eğitim seviyeleri, yaşam standartları ve diğer birçok faktöre bağlı olabilmekte, vatandaşların tercihleri, kamu kesimi harcamalarının şekillenmesinde önemli bir rol oynamaktadır.

Kamu tercihi teorisi, vatandaşların tercihlerinin değiştiği durumlarda kamu kesimi harcamalarının da değişebileceğini savunur. Örneğin, bir ekonomik kriz döneminde vatandaşlar işsiz kalmış olabilirler ve bu nedenle kamu kesimi harcamalarından daha fazla sosyal yardım talep edebilirler. Bu durumda, kamu kesimi harcamaları da bu taleplere göre şekillenebilir.

Kamu tercihi teorisi, ekonomik büyümenin ve refahın artması için vatandaşların kamu hizmetlerine daha fazla talep etmeleri gerektiğini savunur. Bu talepler doğrultusunda, kamu kesimi daha fazla yatırım yaparak vatandaşların refahını artırabilir. Örneğin, eğitim ve sağlık gibi alanlarda yapılan yatırımlar, vatandaşların yaşam standartlarını yükseltebilir.

Kamu tercihi teorisinin kamu yönetimi konusundaki temel önerileri; yönetimin etkinliğini sağlamak için şeffaflaştırılması, her alanda fayda ve maliyet analizleri yapılması; mümkün olan her alanda rekabete açılması, bürokrasinin etkinliğinin sağlanması için ekonomik teşvik sistemi geliştirilmesi; performans dayalı ücret farklılaşmasına gidilmesi, kamu yönetiminde maliyet ve faydanın dağılımının pazar şartlarına yaklaştırılmasıdır (Kızılböğ, 2012:107).

1.4.4. Dengesiz Büyüme Hipotezi

Dengesiz büyüme hipotezi, ekonomik büyümenin dengesiz olduğu durumlarda kamu kesimi harcamalarının artmasının ekonomiyi dengeleyebileceğini savunur. Bu teoriye göre, ekonomik büyüme sürecinde, bazı sektörlerde hızlı bir büyüme gerçekleşirken, diğer sektörlerde yavaşlama veya durgunluk yaşanabilir. Bu nedenle, ekonomik dengesizliklerin önlenmesi ve ekonomideki dengenin sağlanması için kamu kesimi müdahale eder.

Dengesiz büyüme hipotezi, ekonomik büyümenin bir sonucu olarak ortaya çıkan ekonomik dengesizliklerin, toplumsal huzursuzluğa neden olabileceğini savunmaktadır. Bu duruma engel olmak için kamu kesimi, sosyal politikalar örneğin, işsizlik sorunlarıyla mücadele etmek için işsizlik sigortası programları ve istihdam yaratma politikaları uygulayabilir.

Dengesiz büyüme hipotezi, kamu kesiminin ekonomik büyüme sürecinde büyük bir rol oynadığını savunur. Kamu kesimi, özellikle altyapı yatırımları, eğitim ve sağlık gibi alanlarda daha fazla harcama yaparak ekonomik büyümeyi sürdürmeyi hedefleyebilir. Ayrıca, kamu kesimi, piyasa mekanizmasının işleyişindeki eksiklikleri giderecek politikalar uygulayarak, ekonomideki dengenin sağlanmasına yardımcı olabilir.

Dengesiz büyüme hipotezi, kamu kesimi harcamalarının artışının ekonomik büyüme için bir çözüm olabileceğini savunurken, eleştirilere de maruz

kalır. Özellikle, kamu kesimi harcamalarının artması, kamu borçlarının artmasına neden olabilir ve bu da ekonomik büyüme sürecinde sorunlara yol açabilir. Ayrıca, kamu kesimi harcamalarının sadece ekonomik büyüme sürecinde artması, ekonomik dengesizlikleri ortadan kaldırmayabilir.

Sonuç olarak, dengesiz büyüme hipotezi, kamu kesimi harcamalarının ekonomik büyümeyi dengelemek için kullanılabileceğini savunan bir iktisadi teoridir. Bu hipoteze göre, kamu kesimi müdahalesi, ekonomideki dengesizlikleri azaltabilir ve toplumsal huzursuzluğu önleyebilir. Ancak, kamu kesimi harcamalarının artması, kamu borçlarının artmasına neden olabileceği için dikkatli bir şekilde ele alınması gereken bir konudur.

1.4.5. Kamu Kesimi Büyüklüğünün Ölçülmesi

Kamu ekonomisinin büyüklüğü, kamu kurum ve kuruluşlarının harcamalarının gayri safi milli hasılaya bölünmesi ile hesaplanmaktadır. Diğer bir deyişle, toplam kamu harcaması gayri safi milli hasıla ile orantılı ise, bu ekonomideki kamu sektörünün büyüklüğünü ortaya çıkarabilir. Bu tür bir hesaplamada, konsolide devlet bütçesi, mahalli idareler, sandıklar, döner sermayeler, kamu istihdam hizmetleri, sosyal güvenlik kurumları ve diğer kurumların toplam harcamalarının gayri safi milli hasılaya oranı kamu sektörünün boyutunu göstermektedir. (Pehlivan, 2004,s.39). Ek olarak, kamu ekonomisinin büyüklüğü genel olarak uluslararası bir karşılaştırmada konsolide hane halkı harcamalarının gayri safi milli hasılaya oranıyla ölçülebilir.

Devlet harcamaları da kamu sektörünün ekonomik faaliyetler içindeki göreceli konumunu göstermektedir ve kamu sektörünün büyüklüğü ekonomiyi etkileyen önemli bir makroekonomik değişkendir (Şenesen,1998,s.277). Herhangi bir ekonomide, ekonomiye devlet müdahalesinin düzeyi veya kamu ekonomisinin büyüklüğü, sosyal mal üretimi ile kamu harcamalarının gayri safi milli hasılaya oranının (PES) toplamı olarak alınabilir. Kullanılan ortak ölçme aracı olarak uluslararası karşılaştırmalarda kabul edilmektedir (Şener, 2008,s.43). Kamu ekonomisinin büyüklüğü bir ülke ekonomisinde önemli rol oynadığından, kamu ekonomisinin büyüklüğünün doğru bir şekilde ölçülmesi hem genel

ekonomi politikasının belirlenmesinde hem de genel ekonomik sorunların çözümünde önemli rol oynamaktadır.

Günümüzde klasik yaklaşımının öne sürdüğü gibi devletin ekonomiye müdahale etmemesi gerektiği görüşü kabul görmemektedir. Liberal deneyimsel düşüncenin egemen olduğu ülkelerin ekonomilerinde bile devlet sadece temel işlevlerle ilgili faaliyetlerle sınırlı kalmamakta, üretim düzeyini artırmak, fiyat artışlarını önlemek ve adil gelir dağılımını sağlamak için adımlar atmaktadır. Kamu sektörünün ideal büyüklüğü ile ilgili tartışmalar devam ederken, kamu sektörünün büyüklüğü ülkeden ülkeye değişmekte, siyasi tercihler ile her ülkenin kendine özgü ekonomik ve sosyal koşulları, aslında kamu sektörünün kapsamını sınırlamaktadır (Şener, 2008,s.3-4).

Kamu kesimi büyüklüğü, farklı yöntemlerle ölçülebilir. Bunlardan bazıları şunlardır:

1. Kamu harcamaları/GSYİH oranı: Bu oran, kamu kesimi harcamalarının GSYİH'ye oranını gösterir. Bu oranın artması, kamu kesimi harcamalarındaki artışı gösterir.
2. Kamu harcamaları/bütçe açığı oranı: Bu oran, kamu kesimi harcamalarının bütçe açığına oranını gösterir. Bu oranın artması, kamu kesimi harcamalarındaki artışın bütçe açığına neden olduğunu gösterir.
3. Kamu kesimi personel sayısı: Bu gösterge, kamu kesimi büyüklüğünün personel sayısı ile ölçülmesini sağlar. Personel sayısındaki artış, kamu kesimi büyüklüğündeki artışı gösterir.

İKİNCİ BÖLÜM

DİŞA AÇIKLIK VE KAMU KESİMİ BÜYÜKLÜĞÜ

2.1. Dışa Açıklık Kavramının Tanımı

Dışa açıklık, bir ülkenin diğer ülkelerle ticaret yapma derecesini ifade etmektedir. Dışa açık bir ekonomi politikasını benimseyen bir ülke, diğer ülkelerle ticaret yaparak, mal ve hizmetlerin ihracatını artırırken ithalatını da arttırmaktadır. Dışa açık bir ekonomide, üreticiler ve tüketiciler, dünya pazarında daha fazla mal ve hizmet seçeneğine sahip olmaktadır. Dışa açıklık kavramı, günümüz dünyasında giderek daha fazla önem kazanmaktadır. Küreselleşme ve teknolojik ilerlemeler, uluslararası ticaretin artmasına ve ülkelerin birbirleriyle daha fazla entegre olmasına neden olmuştur. Dışa açıklık, bir ekonominin büyüme potansiyelini artırabilirken aynı zamanda bazı riskleri de beraberinde getirebilmektedir.

Dışa açıklığın artması, üreticilere daha fazla pazar ve müşteri sağlayabilir. Bu da üretimde ölçeğe ekonomilerin ortaya çıkmasına neden olabilir ve üretim maliyetlerinin düşmesine yardımcı olabilir. Ayrıca, tüketiciler için daha fazla ürün ve hizmet seçeneği sunarak daha düşük fiyatlarla kaliteli mal ve hizmetlerin elde edilmesini sağlayabilir. Diğer ülkelerle ticaret yapmak, bir ülkenin ekonomik büyümesini hızlandırabilir ve refah düzeyini artırabilir.

Bununla birlikte, dışa açık bir ekonomi aynı zamanda bazı riskleri de beraberinde getirir. Örneğin, diğer ülkelerde meydana gelen ekonomik krizler, finansal krizler ve siyasi çalkantılar, ihracat yapan ülkelerin de olumsuz etkilenmesine neden olabilir. Ayrıca, dışa açık bir ekonomide yabancı rakiplerle rekabet etmek zorunda kalabilen yerli üreticiler zarar görebilmektedir. Bununla birlikte, dışa açıklığın artması, yerli üreticilerin de rekabet güçlerinin artmasına ve üretim verimliliğinin yükselmesine neden olabilir.

Dışa açıklığın ölçülmesi için birçok gösterge vardır. Bunlardan en yaygın olanı, ülkelerin ticaret dengesidir. Ticaret dengesi, bir ülkenin ihracatı ile ithalatı arasındaki farktır. Pozitif bir ticaret dengesi, ihracatın ithalattan fazla olduğunu gösterirken, negatif bir ticaret dengesi, ithalatın ihracattan fazla olduğunu

gösterir. Ticaret dengesi, bir ülkenin dışa açıklık seviyesini ve ticaretteki başarı oranını ölçmek için kullanılan en önemli göstergedir.

Dışa açıklığın artması, özellikle gelişmekte olan ülkeler için ekonomik büyüme ve kalkınma açısından önemlidir. Dış ticaretin artması, ülkenin üretim faaliyetlerini artırarak ekonomik büyümeyi tetikler. Bu durum, üretim faktörlerinin daha verimli kullanımını sağlar ve ülkenin rekabet gücünü artırır. Ayrıca, dışa açık bir ekonomi, teknoloji ve bilgi transferi için fırsatlar sunar. Bu sayede, ülkeler diğer ülkelerin teknolojik ve bilimsel gelişmelerinden yararlanarak, kendi üretim süreçlerinde ve endüstrilerinde yenilikçi çözümler üretebilirler.

Ancak, dışa açıklık aynı zamanda bazı riskleri de beraberinde getirmektedir. Özellikle, ülke ekonomisindeki dışa bağımlılığın artması, üretimde dış faktörlere bağlı hale gelmesi bu risklerin başında gelmektedir. Dış ticaretteki dalgalanmalar ve krizler, ülkenin ekonomisindeki dengeleri bozabilir ve istikrarsızlıklara neden olabilir. Ayrıca, dışa açık bir ekonomi, ülkenin endüstrileri ve üretim faaliyetleri için ciddi rekabet baskısı oluşturabilir. Bu nedenle, ülkelerin ekonomik dışa açıklığı yönetme becerisi ve stratejileri çok önemlidir.

Dışa açık bir ekonomide, uluslararası ticaret politikaları ve anlaşmaları da önemli bir rol oynar. Uluslararası ticaret politikaları, ülkelerin ihracat ve ithalatını düzenleyen politikalar olarak tanımlanabilir. Bu politikalar, uluslararası ticarete rekabet gücünü artırmak, ulusal endüstrileri desteklemek, istihdamı artırmak ve çevre gibi çeşitli hedeflere ulaşmak için kullanılır. Ancak, uluslararası ticaret politikalarının uygulanması sırasında, diğer ülkelerle yaşanan anlaşmazlıklar, tarife savaşları ve ticaret engelleri gibi sorunlar da ortaya çıkabilir.

Sonuç olarak, dışa açıklık, bir ülkenin diğer ülkelerle ticaret yapma derecesini ifade eder. Dışa açık bir ekonomi, ülkenin ekonomik büyüme ve kalkınması için önemlidir. Ancak, dışa açıklık aynı zamanda bazı riskleri de beraberinde getirir ve yönetilmesi gereken bir süreçtir. Uluslararası ticaret politikalarının doğru bir şekilde uygulanması ve yönetimi, dışa açık bir ekonomi için hayati önem taşır.

2.2. Dış Ticaretin Gelişmesi ve Önemi

Mal ve hizmetlerin ülke sınırları gözetmeden özgür bir biçimde dolaşımı, ticarete serbestleşme olarak tanımlanmaktadır. Sanayi Devrimi ve sonrasında sanayileşmenin nüfuz alanının gelişmesiyle üretim verimliliği artmış ve bu üretim verimliliğindeki artış fiyatlara da yansımıştır. Böylelikle ülkeler, kendi ülke sınırları içerisinde üretilen yerel mallarını dışardan ithal edilen mallara karşı rekabetten korumak için ithalat üzerinde yüksek düzeyde kota uygulamalarına gitmişlerdir (Dornbusch, 1992,s.70). 1929 yılında gerçekleşen Büyük Buhran, özellikle sanayileşmiş ülkelerin dış ticaretini etkilemiş ve sanayileşmiş ülkelerin de ticarete korumacı unsurları benimsemesine yol açmıştır. Fakat hem bu Büyük Buhran'dan önemli düzeyde etkilenen ülkelerin, hem de diğer ülkelerin izlemiş olduğu ticaretteki korumacı anlayışın 2. Dünya Savaşı'na kadar sürdüğü ifade edilebilir.

Ticaretin küresel alanda etki alanının artmasında 1944 yılında gerçekleştirilen Bretton Woods Konferansı'nın önemi büyüktür. Bu konferans sonrasında 1947 yılında GATT'ın kurulması ile serbest küresel ticaretin teminine yönelik ciddi bir adım atıldığı ifade edilebilir. GATT, sanayi malları kapsamında küresel ticarete yönelik kurallarda belirleyici olmuş ve ayrıca bu sanayi malları kapsamında uluslararası ticaretin serbestleştirilmesi kapsamında görevini yerine getirmiştir. Yine uluslararası ticaretin önündeki engellerin azaltılması yönünde girişimlerde bulunulmuş ve anlaşmaya imza atan ülkelerden belirli dönemlerde tarife indirimlerine gitmeleri istenmiştir (Yapar Saçık, 2009,s.277).

1944 yılında imzalanan Bretton Woods Anlaşması, ayrıca IMF ve Dünya Bankası gibi uluslararası ekonomik kuruluşların da kurulması kapsamında önem arz etmektedir (Parasız, 2005,s.60). Bilindiği üzere IMF'nin amaçlarından birisi uluslararası ticaretin kolaylaştırılmasıdır. Yine Dünya Bankası'nın da hedeflerinden birisi uluslararası ticaretin gelişimine yardımcı olmaktadır. Bu uluslararası ekonomik kuruluşların uluslararası ticaretin serbestleştirilmesi kapsamında önemli rol üstlendiği unutulmamalıdır.

1980’li yıllara doğru ithal ikameci strateji izleyen ülkelerin başarısızlığı, ülkelerin korumacı önlemleri azaltmasına ve ticareti serbestleştirici uygulamalar ortaya koymasına neden olmuştur. Özellikle 1980 yılından sonra dünya genelinde açık ekonomi modeli izleyen ülkelerin sayısında önemli artış meydana gelmiştir (Yanikkaya,2003,s 57-58). Ülkeler, dış ticaretin önündeki kısıtlamaları azaltarak veya kaldırarak uluslararası ticarete entegre olma yoluna gitmişlerdir. Yine coğrafi olarak veya kültürel, siyasi vb faktörler kapsamında müşterek özellikler taşıyan ülkeler, uluslararası ekonomik bütünleşme entegrasyon girişimlerinde bulunarak ticaretin önündeki engellerin kaldırılmasına yönelik faaliyetler gerçekleştirmişlerdir.

Dış ticaretin gelişmesi, ülkelerin ekonomik büyümesi ve kalkınması için önemlidir. Dış ticaret, ülkeler arasında mal ve hizmetlerin alım satımını konu edinerek, uzmanlaşmayı ve ticaretin artmasını sağlar. Dış ticaret, üretim ve istihdamı arttırırken, üretim maliyetlerini de düşürür. Ayrıca, dış ticaret, ülkelerin kendi üretimleri dışındaki mal ve hizmetlere erişimini de sağlar. Dış ticaret, ülkelerin ekonomilerini küresel piyasalara entegre etmelerine yardımcı olur ve ihracatları arttırarak ekonomik büyümeyi teşvik eder. Aynı zamanda, ithalat yoluyla ülkelerin ihtiyaç duydukları mal ve hizmetleri elde etmelerini sağlayarak iç talebi karşılar. Bu nedenle, dış ticaretin gelişmesinin ülkelerin ekonomik kalkınmasında kritik bir rol oynayacağı ifade edilebilir.

Dış ticaret, ülkeler arasında bir dizi ekonomik etkileşim yaratır. İhracat yoluyla elde edilen gelirler, ülkenin ekonomik büyümesini desteklerken, ithalat yoluyla ülkenin ihtiyaç duyduğu mal ve hizmetlere erişimini sağlar. İthalatın artması, üretim maliyetlerini düşürürken, rekabeti de artırır. Bununla birlikte, dış ticaretin artması aynı zamanda ülkeler arasındaki ticaret dengesizliği de yaratabilir. Bazı ülkeleri ihracata bağımlı diğerlerinin ise ithalata bağımlı olması sonucunu doğurabilir. Ticaret dengesizliği, ülkeler arasında ekonomik gerilimlere ve ticaret savaşlarına yol açabilir.

2.3. Dış Ticaret Teorileri

Dış ticaret teorileri, ülkeler arasındaki ticaret ilişkilerini, nedenlerini ve sonuçlarını açıklamaya çalışır. Bu teoriler, genellikle klasik, neoklasik ve yeni

dış ticaret teorileri olarak sınıflandırılır. Klasik dış ticaret teorisi, ilk olarak 1776 yılında Adam Smith tarafından yayınlanan "Milletlerin Zenginliği" adlı kitapta ortaya atılmıştır. Bu teoriye göre, her ülkenin kendine özgü bir üretim avantajı vardır ve ülkeler, ürettikleri malları diğer ülkelerle takas ederek karşılıklı fayda sağlayabilirler. Bu teori, ülkeler arasındaki ticaretin serbestleştirilmesi gerektiğini savunur.

Neoklasik dış ticaret teorisi, klasik dış ticaret teorisini geliştirerek, faktör hareketleri ve farklı üretim teknolojileri gibi faktörlerin ülkeler arasındaki ticarete etkisini inceler. Bu teoriye göre, ticaretin avantajı, bir ülkenin belirli bir faktörünü (örneğin, işgücü, sermaye veya doğal kaynaklar) kullanarak üretim maliyetlerini düşürmesiyle elde edilir. Teori, ticaretin özellikle faktör hareketlerine dayalı olduğunu ve ticaretin serbestleştirilmesinin ülkeler arasındaki gelir farklılıklarını azaltacağını savunur.

Yeni dış ticaret teorisi ise, 1970'ler ve 1980'lerde ortaya çıkmıştır ve ticaretin sebeplerinde firmaların rolünü göz önüne almaktadır. Bu teori, firmaların üretimindeki ölçeğe göre avantaj elde edebileceğini ve teknolojik yeniliklerin de ticarete önemli bir rol oynayabileceğini savunur. Ticaretin serbestleştirilmesi, firmaların ölçek ekonomilerini daha da artırarak üretim maliyetlerini düşürmelerine ve daha rekabetçi hale gelmelerine yardımcı olabilir.

Dış ticaret teorileri, ülkeler arasındaki ticaretin faydalarını ve ticaret politikalarının etkilerini anlamak için önemlidir. Ancak, bu teoriler bazı eleştirilere de maruz kalmaktadır. Örneğin, klasik dış ticaret teorisi, tüm ülkelerin kendine özgü bir üretim avantajı olduğunu varsayarak bazı ülkelerin gerçekten avantajlı olup olmadığını göz ardı edebilir. Yeni dış ticaret teorisi ise, firmaların ticaretteki önemine dikkat çekerek, uluslararası ticaretteki küçük firmaların ve girişimcilerin zorluklarını görmezden gelebilir.

2.3.1. Klasik Dış Ticaret Teorileri

Klasik büyüme modeli, A. Smith, D. Ricardo, Malthus, J.S. Mill, James Mill, McCulloch, gibi klasik iktisatçıların görüşlerini yansıtır. Klasik iktisatçıların görüşleri arasında pek çok farklılık olmakla birlikte, A. Smith dışında bu farklılıklar çok önemli olmadığı için çalışmada bazı klasik

iktisatçıların görüşleri ele alınmıştır. Büyüme teorisi açısından A. Smith ve D. Ricardo'nun görüşleri dikkate alındığında, A. Smith'in, fizyokratlar ve merkantilistler gibi ulusal zenginlik kaynaklarını incelemiş olduğu görülebilir. A. Smith'e göre ulusal zenginliğin kaynağı, işbölümü yoluyla verimli bir şekilde kullanılabilen emektir (Türker, 2006,s.25).

A. Smith, dış ticarete mutlak avantajın işbölümü teorisini sunmuştur. Serbest ticaret ortamında, yalnızca rekabet avantajına sahip olduğu alanlara odaklanan ve uzmanlaşan ülkeler, hem mevcut kaynaklarını daha verimli alanlara yönlendirerek kaynak dağılımını iyileştirecek hem de tüketicilerin en ucuz ve en kaliteli ürünleri tüketmelerini sağlayarak daha büyük bir refaha yol açacaktır. Ayrıca dış ticaret, üretim fazlasının satışını garanti etmektedir. Bir mal talebin üzerinde üretiliyorsa, bu fazla üretim dış ticaret yoluyla satılabilir ve eksik olan talebin karşılanması için başka bir mal alınabilir (Türker, 2006,s.25).

Malthus ve D. Ricardo özellikle milli gelire etki eden üretim faktörleri üzerinde durmuşlardır. D. Ricardo doğrudan büyümeyi değil, gelir dağılımını incelemiştir. A. Smith'in mutlak üstünlüğe göre uzmanlaşma tezi bugün liberal eğitimde mevcut olsa da hakim teori niteliğini kaybetmiştir. Çünkü bir ülkenin doğal yetenekleri her alanda başka bir ülkeden daha iyi olsa bile, serbest ticaretin ülkeye fayda sağlayacağı kanıtlanamamaktadır.

D. Ricardo'nun her iki tarafa da fayda sağlayan karşılaştırmalı üstünlük teorisi yaklaşımında, bir ülke her türlü malı diğerinden daha ucuza satın alsa da daha pahalı mal üretse de, uluslararası ticarete katılacaktır. Bir ürün başka bir ülkede daha ucuza üretiliyor ise, bu üretim için çaba sarfetmeye gerek yoktur. Bunun yerine, yapılan pahalı üretim üzerinde uzmanlaşmalı ve bunun ticareti yapılmalıdır. Her iki durum, muadilinden daha ucuza üretim yapan bir ülkede de geçerlidir. Bir ülkede en çok hangi mal varsa ve hangi mal ucuza üretilebiliyorsa, ülke o sektörde uzmanlaşacaktır (Türker, 2006,s.26-27).

Klasik dış ticaret teorileri, ülkeler arasındaki ticaretin özellikle üretim maliyetleri farklılıkları nedeniyle oluştuğunu savunur. Örneğin, bir ülke demir üretiminde diğer ülkelerden daha üstünse, diğer ülkeler demir üretmek yerine bu ülkeden demir ithal ederek avantaj sağlayabilir. Bu teori, ülkeler arasındaki ticaretin uzmanlaşma ve özelleşme ile artabileceğini ve üretkenliği artırabileceğini savunur.

Smith'in "mutual gain from trade" teorisi ise, her ülkenin kendi iç pazarında ihtiyaç duyduğu her şeyi üretmesinin mümkün olmadığını savunmaktadır. Smith, ülkeler arasındaki ticaretin, her ülkenin ihtiyaç duyduğu mal ve hizmetleri tedarik etmesini sağlayarak, her iki tarafın da fayda sağlayabileceği bir iş birliği olduğunu belirtmektedir.

Klasik dış ticaret teorileri, ticaretin ülkeler arasındaki avantajlı özelliklere dayandığını ve ticaretin ülkelerin ekonomik refahını artırdığını savunur. Ancak, bu teoriler, ülkeler arasındaki ticaretin tüm faktörlerini hesaba katamadıkları için eleştirilmektedir.

2.3.2. Neoklasik Dış Ticaret Teorileri

Robert Solow ve Trevor Swan, 1950'lerde büyüme ekonomisinde kullanılan ve ana akım model haline gelen neoklasik büyüme modelini geliştirmişlerdir. Model, Harrod-Domar'ın sermaye ve emek kombinasyonunda sabit faiz oranlarını varsayan modelinin başarısızlığından sonra geliştirilmiştir (Solow,1956,s.68). Bu model, sermaye ve emek getirilerinin düştüğünü varsaymaktadır. Sermaye, esas olarak yatırım yoluyla birikir, ancak amortisman nedeniyle seviyesi veya envanteri sürekli olarak azalır. Azalan sermaye verimliliği, sermaye/işçi büyümesi ve teknolojik ilerleme eksikliği nedeniyle, çıktı/işçi en sonunda işçi başına sermayenin ve çıktı/işçi 'nin sabit kaldığı bir noktaya ulaşır. Yıllık sermaye yatırımı 'deki yıllık yıpranmaya eşit olduğu için bu durum "kararlı durum" olarak bilinir. (Solow,1956,s.73).

Zengin veya fakir bir ülkenin kişi başına düşen üretim veya tüketim miktarı düşünen bu modelde üretim fonksiyonu “ölçek ekonomileridir”. Kişi başına getiri, her bir kişi için mevcut olan fiziksel sermayeden daha azdır. Fiziki sermaye sabit kaldığı sürece çok az veya çok sayıda işçi kişi başına toplam çıktıyı etkilemez. (Barro ve Sala-i-Martin, 2004,s.28).

Solow'un modeli iki denkleme dayanmaktadır. Bu denklemlerden biri üretim fonksiyonu denklemi, diğeri ise sermaye birikim denklemidir (Jones,1998,s.20). Solow'un büyüme modeli, sermaye büyümesinin, istihdam artışının ve teknolojik ilerlemelerin ülke ekonomisini ve genel mal ve hizmet üretimini nasıl etkilediğini göstermeyi amaçlar (Solow, 1956,s.316). Solo

modelinde meta arzı, üretimin sermaye ve emek kaynaklarına bağlı olduğunu belirten üretim fonksiyonuna dayanmaktadır.

Üretim fonksiyonunun sürekli bir ölçeğe sahip olduğunu varsayar ve ekonomideki tüm değişkenlerin emek miktarı açısından analiz edilmesini sağlar (Solow,1956,s 72). Ölçekli sürdürülebilir getiri hipotezi, çalışan sayısı ile ölçülen ekonominin büyüklüğünün, işçi başına düşen çıktı ile işçi başına düşen sermaye arasındaki oranı etkilemediği anlamına gelir (Mankiw, 2010,s.193). Model, ekonomide çok sayıda firmanın olduğunu ve dolayısıyla tam rekabetin olduğunu ve firmaların fiyat alıcı olduğunu varsaymaktadır (Jones,1998,s.20).

Öte yandan, Solow'un modelinde mal talebi, tüketim ve yatırımdan kaynaklanmaktadır. Diğer bir deyişle, işçi başına üretim, işçi başına tüketim ve işçi başına yatırım olarak ikiye ayrılmaktadır (Mankiw,2010,s.194). Durağan durumda, işgücü arzındaki artış nedeniyle sermayesinde bir genişleme olmasına rağmen, sermaye arzındaki artış sona erer. Sermaye genişlemesi, işgücü arzındaki artış nedeniyle sabit sermaye-emek oranını olarak sürdürmek için üretime yeni sermaye eklendiğinde gerçekleşir. Sermayenin emeğe oranı arttığında sermaye derinleşmesi gerçekleşir (Salvatore ve Diulio,2003,s.82). Değişim dinamikleri, belirli bir ekonominin kişi başına düşen gelirinin durağan durum değerine ve diğer ekonomilerin kişi başına düşen gelirine nasıl yakınsadığını gösterir (Barro ve Sala-i-Martin, 2004,s.37). Geçiş dönemindeki düşük büyüme oranlarının nedeni, düşen getirilerin sermayeye çevrilmesidir (Barro ve Sala-i-Martin, 2004,s.39).

Neo-klasik büyüme modelinin sorunlarını üç başlık altında toplayacak olursak;

1. Kıt beşeri ve fiziksel sermaye stoklarına sahip az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler, gelişmiş ülkeleri yakalayamazlar.
2. Yapılan çalışmalar daha çok aynı gelişmişlik seviyesindeki toplumlarda yakınsamaların gerçekleşebileceğini; yoksul ülkeler arasındaki gelir farklılıklarının giderek açılacağını göstermektedir. Araştırmalar, yoksul başlayan ülkelerin zengin başlayan ülkelere ortalama olarak daha hızlı büyümediklerini ortaya koymuştur

3. Ülke verileri, sermayenin ulusal gelirdeki payının gelişmiş ekonomilerde daha yüksek olduğunu ve bu sermaye hareketlerinin gerçekleşmediğini göstermektedir (Sato, 1964,s.380).

Solow modeline bu eleştirilere rağmen, 2. Dünya Savaşı'ndan sonra Japonya ve Almanya bu durum için istisna oluşturmuşlardır. Savaş sonrası tahrip olan sermaye stoklarına rağmen, yüksek tasarruf oranları sebebiyle sermaye stoklarını arttırmışlar ve hızlı büyüme oranları gerçekleştirilmiştir.

2.3.3. Yeni Dış Ticaret Teorileri

Yeni dış ticaret teorileri, neoklasik teorilerin eksikliklerini ele alarak daha kapsamlı bir yaklaşım sunar. Bu teoriler, inovasyon, Ar-GE, teknolojik ilerleme, farklılaşma, ağ ekonomileri ve tedarik zinciri gibi unsurları da dikkate alarak ticaretin nedenlerini ve sonuçlarını açıklar. Bir diğer yeni dış ticaret teorisi olan küresel değer zinciri teorisi, ülkelerin üretim zincirindeki yerlerini belirleyen faktörleri ele alır. Bu teoriye göre, ülkeler birbirleriyle ticaret yaparak küresel bir üretim zinciri oluştururlar. Bu zincirde, her ülke, kendi üretim avantajlarına göre belirli bir aşamada yer alır ve diğer ülkelerle işbirliği yaparak ticaret yapar. Dış ticaret teorileri, ülkeler arasındaki ticaretin nedenlerini ve sonuçlarını açıklamaya çalışırken, aynı zamanda uluslararası ekonomiye ve ticaret politikalarına da önemli katkılar sağlar. Ticaret politikalarının etkilerini ve ülkeler arasındaki ticaretin dengesini anlamak için bu teorilerin incelenmesi önemlidir. Ayrıca, ülkelerin kendi ekonomik avantajlarına göre ticaret stratejileri belirleyerek, dış ticaretle ilgili kararlar alırken bu teorilerin ışığında hareket etmeleri gerekmektedir. Dış ticaret, ülkeler arasındaki ekonomik etkileşimleri artırırken, üretim, istihdam ve büyüme gibi ekonomik faktörlere de katkı sağlar. Bu nedenle, dış ticaretin geliştirilmesi ve ticaret politikalarının uygun şekilde belirlenmesi, ülkelerin ekonomik kalkınması için önemlidir (Hausman,1978).

Yeni dış ticaret teorileri, özellikle 1980'lerden sonra gelişmeye başlamıştır ve geleneksel dış ticaret teorilerine eleştiriler getirmiştir. Bu teoriler, özellikle inovasyon, teknolojik gelişme ve farklılaşma unsurlarının ülkeler arasındaki ticarete etkili olduğunu savunurlar. Bu nedenle, yeni dış ticaret teorileri, ülkeler

arasındaki ticaretin önceki teorilerde olduğundan daha karmaşık olduğunu öne sürmektedir.

Donald B. Keesing, dış ticaretin temeli olan imalatın vasıflı işçi teorisi ile açıklanabileceğini ortaya koymuştur. Yüksek vasıflı veya profesyonel işgücüne sahip ülkeler, yüksek vasıflı işgücüne sahip malda uzmanlaşacak ve ihraç edecek, vasıfsız işgücünün yoğun olduğu ülke ise vasıfsız emek içeren malların imalatında uzmanlaşacak ve bu malı ihraç edecektir (Deviren, 2004,s.3). Bu sürecin sonucunda ülkeler vasıflı ve vasıfsız emeğe dayalı mal üretiminde rekabet edeceklerdir. Bu mallara değer katmanın önemi, ülkelerin küresel rekabetteki konumunu belirleyecektir.

Belirli alanlarda profesyonel veya vasıflı işgücü bakımından zengin olan ülke, esas olarak bu faktörlere bağlı mallar üretirken, vasıfsız işgücüne sahip fakir ülkeler, büyük ölçüde bu faktörlere bağlı olan mal üretmektedir (Sadat, 2008,s.19).

Teoriye göre, sanayileşmiş ülkeler arasındaki dış ticaretin temel nedeni, ülkeler arasındaki vasıflı işgücü farkıdır. Farklı mesleki niteliklerin dış ticaret üzerindeki etkisini incelemek için iki yaklaşım kullanıldı. İlk olarak, ithalat ve ihracatın içeriği incelenmiş ve işgücünün farklı özellikleri açısından karşılaştırılmıştır. Daha sonra ithalat ve ihracat yükümlülüğüne tabi mallar için maddi sermaye, hammadde ve beşeri sermaye giderlerinin yüzdeleri belirlendi (Dura,2000,s.5-6).

Yeni dış ticaret teorileri, iki ana teori üzerine odaklanır. İlk teori, Paul Krugman'ın "ekonomik coğrafya teorisi "dir. Bu teori, coğrafi yakınlığın, ülkeler arasındaki ticaretin yoğunluğunu ve doğasını etkilediğini öne sürer. Krugman'a göre, ülkeler, benzer malları üreten ve coğrafi olarak yakın olan diğer ülkelerle daha fazla ticaret yaparlar.

İkinci teori, Michael Porter'ın "rekabet teorisi "dir. Porter, bir ülkenin rekabet avantajlarının, işletmelerin yurt dışındaki pazarlarda başarılı olmasına yardımcı olduğunu savunur. Bu avantajlar, üretim faktörlerinden ziyade, inovasyon, teknolojik gelişme, insan sermayesi ve kurumsal yapı gibi faktörlere dayanır. Porter'a göre, bir ülke, bu faktörlere sahip olduğunda, dünya pazarında rekabet avantajı kazanır ve diğer ülkelerle ticaret yapmaya başlar.

Irving Kravis'in 1956'da geliştirdiği bir başka teoriye göre, dış ticaretin varlık sebebi, ekonomide bir mal veya hizmetin varlığıdır. İthalatın nedeni ise ülkelerin belli malları ya üretmemeleri ya da yüksek fiyatlara üretmeleridir. Bu noktada ithalat, ülkede bilinmeyen malları içermektedir. Bir malın miktarı, ülke talebinden az ya da çok olabilir. Bu durum, ülkede belirli bir malın üretimi için gerekli olan üretim faktörlerinin yeterliliği ile ilgilidir. Emek açıkta bir faktör olduğuunda, üretilmesi zahmetli olan mallar kıtlaşır ve sermaye açıkta bir faktör olduğuunda, bunlar sermaye yoğun hale gelir. Ancak, yetersiz doğal kaynaklar ve iklim koşulları, ayrıca mal üretiminde gerekli bilgi birikimine sahip işçi eksikliği ve teknolojik boşluklar nedeniyle üretimde sınırlamalar olabilir. Bu bağlamda ithalatın nedeni, ihracat için gereğinden fazla üretirken bir malı belirli bir ülkede üretmek değildir (elik, 2008).

Sonuç olarak, dış ticaret teorileri, ülkeler arasındaki ticaretin nedenlerini ve sonuçlarını açıklamak için geliştirilmiş teorilerdir. Klasik, neoklasik ve yeni dış ticaret teorileri, farklı yaklaşımlar ve faktörlere dayanarak ülkeler arasındaki ticaretin açıklamasını sağlamaktadır. Yeni dış ticaret teorileri, inovasyon, teknolojik gelişme ve rekabet unsurlarının ülkeler arasındaki ticaretin temelinde olduğunu savunarak, geleneksel teorilere eleştiriler getirmiştir.

2.4. Dışa Açıklığın lm

Dışa Açıklık, bir ülkenin uluslararası pazara entegrasyonunu belirtmek için kullanılan geniş bir terimdir, ancak sınırları belirsizdir. İe dönük ekonominin tersine çevrilmesi, iç yapının dünya ekonomisinin etkilerine açılması ve buna göre şekillendirilmesi hedefini içermektedir (Kazgan, 2012,s.32). lke ekonomisinde dışa açılmanın temel amaçları, büyüyen ihracatın payını artırmak ve dış ticareti serbestleştirmek, yabancı sermaye yatırımını teşvik etmek, ulusal para biriminin konvertibilitesini ve işçilerin ülkeler arasında serbest dolaşımını sağlamaktır (zdil, 2014). Dışa açıklık çeşitli şekillerde ölçülebilir ve bilim adamları arasında ülkenin dışa açıklıklarının hesaplanmasında kullanılan kriterler konusunda bir fikir birliği yoktur.

Dışa açıklığın farklı şekillerde ölçülebilmesi, ülkeleri açıklık derecelerine göre sınıflandırmayı zorlaştırmaktadır (Yanikkaya, 2003,s.68). Harrison (1996),

farklı çalışmalarda farklı açılış yöntemleri kullanıldığından önceki ampirik çalışmanın ve sonuçlarının sorgulanabilir olduğuna dikkat çekmektedir. Edwards'a (1997) göre, açıklık ve büyüme arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalar, tanımlama ve ölçme sorunları nedeniyle ivme kaybetmiştir. Pritchett'in 1996'da yayınladığı çalışmasıyla, araştırmacı arasında açıklığın boyutu hakkında şüpheler doğmuştur. Pritchett, farklı açıklık ölçüleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir (Pritchett, 1996).

Dışa açıklık, farklı yöntemlerle ölçülebilir. Bunlardan bazıları şunlardır:

- İhracat/GSYİH oranı: Bu oran, bir ülkenin ihracatının GSYİH'ye oranını gösterir. Bu oranın artması, ülkenin dışa açık olduğunu gösterir.
- İthalat/GSYİH oranı: Bu oran, bir ülkenin ithalatının GSYİH'ye oranını gösterir. Bu oranın artması, ülkenin dışa açık olduğunu gösterir.
- Dış ticaret dengesi: Bir ülkenin ihracatı ile ithalatı arasındaki farktır. Pozitif dış ticaret dengesi, bir ülkenin ihracatının ithalatından fazla olduğunu gösterir ve ülkenin dışa açık olduğunu gösterir.

Ayrıca dışa açıklık için bazı kavramlara da burada yer vermek gerekmektedir.

Ticaretin dışa açıklığı: Bir ülkenin diğer ülkelerle olan ticareti, toplam ticaret hacminin ne kadarını oluşturuyorsa, o ülkenin dışa açık olduğu söylenebilir. Bu yöntemde, dış ticaret hacminin ülkenin GSYİH'sinin yüzdesi olarak hesaplanması gereklidir.

Reel efektif döviz kuru endeksi: Bu endeks, bir ülkenin ihracatının fiyatlarını ithalat fiyatlarına oranlayarak, bir ülkenin dışa açıklığını ölçer. Bu yöntemde, endeksin yüksek olması, ülkenin dışa açık olduğunu gösterir.

Küreselleşme Endeksi: Bu endeks, bir ülkenin küreselleşme düzeyini ölçer. Küreselleşme, bir ülkenin diğer ülkelerle olan ekonomik, siyasi ve sosyal bağlantılarının derecesini ifade eder. Bu yöntemde, endeksin yüksek olması, ülkenin dışa açık olduğunu gösterir.

Dışa açıklık ölçümleri, ülkeler arasındaki ticaretin etkisini anlamak ve ülkelerin ekonomik politikalarını belirlemek için önemlidir. Ayrıca, bir ülkenin dışa açıklığı, ülkenin ekonomik kalkınması, rekabetçiliği ve sürdürülebilirliği üzerinde etkili olabilir. Bu nedenle, ülkeler, dışa açıklık düzeylerini izleyerek, dış ticaret politikalarını belirleyebilir ve ekonomik kalkınmalarını sürdürebilirler.

2.5. Dışa Açıklık ve Kamu Kesimi Büyüklüğü İlişkisi

Dışa açıklık ile kamu kesimi büyüklüğü arasında bir ilişki vardır. Dışa açık bir ekonomide, kamu kesimi harcamaları daha az etkilidir çünkü diğer ülkelerden mal ve hizmetlerin alınması mümkündür. Bu nedenle, dışa açık bir ekonomide, kamu kesimi büyüklüğü genellikle daha küçüktür. Dışa açık bir ekonomide, kamu kesimi harcamalarının etkisi az olduğundan, kamu kesimi büyüklüğünün daha küçük olması beklenir. Çünkü, diğer ülkelerden mal ve hizmetlerin alınabilmesi, ülkedeki kamu kesimi harcamalarının daha az olmasını gerektirir. Bununla birlikte, dışa açıklık, bir ülkenin ekonomik büyümesini de etkiler. Dış ticaret hacmi arttıkça, ülke ekonomisi büyür ve bu da kamu kesimi harcamalarını arttırabilir.

Dışa açıklığın kamu kesimi harcamaları üzerindeki etkisi, ülkenin ekonomik yapısı ve politikalarına bağlıdır. Örneğin, ihracatın GSYİH'ye oranı yüksek olan bir ülkede, kamu kesimi harcamalarının daha küçük olması beklenir. Ancak, ithalatın GSYİH'ye oranı yüksek olan bir ülkede, kamu kesimi harcamalarının daha yüksek olması gerekebilir çünkü ithal edilen mal ve hizmetlerin maliyeti daha yüksektir.

Bazı iktisatçılar, dışa açık bir ekonomide, kamu kesimi harcamalarının daha az olması gerektiğini savunurken, diğerleri ise, kamu kesimi harcamalarının ekonomik büyümeyi teşvik ettiğini ve dolayısıyla dışa açıklığın artmasına yardımcı olduğunu düşünmektedirler.

Dışa açıklığın kamu kesimi büyüklüğü üzerindeki etkisi, aynı zamanda ülkeler arasındaki ekonomik farklılıklar ve üretim yapılarına da bağlıdır. Örneğin, gelişmekte olan bir ülkede, kamu kesimi harcamaları genellikle daha yüksek olabilir çünkü bu ülkelerde, kamu sektörü, ekonomik büyümeyi teşvik etmek ve sosyal politikalar yürütmek için önemli bir role sahiptir.

Sonuç olarak, dışa açıklık ve kamu kesimi büyüklüğü arasındaki ilişki karmaşıktır. Dışa açık bir ekonomide, kamu kesimi harcamalarının daha az olması beklenir ancak bu durum, ülkeler arasındaki ekonomik farklılıklar ve politikaların etkisiyle değişebilmektedir.

2.6. Dışa Açıklık ve Kamu Kesimi Büyüklüğü Arasındaki İlişkiyi

Açıklayan Yaklaşımlar

Küreselleşme süreci, gelişmekte olan ülkelerin kalkınma sürecini hızlandırmak için çeşitli ticari ve finansal serbestleşme uygulamalarını hayata geçirmelerini sağlamaktadır. Ancak bu değişim, gelişmekte olan ülkelere toplumun bazı kesimlerinde refah kaybına yol açabilir. Verimlilik-adalet çatışmaları bağlamında küreselleşme olgusu telafi edici hipotezi ortaya koymaktadır. Küreselleşme ile bağlantılı refah kaybı, kamu hizmetlerine olan talebin artmasına neden olabilir. Çünkü hükümetler sosyal kayıpları azaltmak için kamu harcamalarını artırmakta ve bu durum devlet için telafi edici bir rol oynamaktadır (Tuncer, 2016,s.145).

Bu bölümde, dışa açıklık ve kamu kesimi büyüklüğü arasındaki ilişki incelenmiştir. Dışa açıklık, bir ülkenin diğer ülkelerle ticaret yapma derecesini ifade ederken, kamu kesimi büyüklüğü, bir ülkedeki devletin toplam harcamalarını ifade eder. Dışa açık bir ekonomide, diğer ülkelere mal ve hizmetlerin alınması mümkün olduğu için kamu kesimi harcamalarının etkililiği daha azdır. Bu nedenle, dışa açık bir ekonomide, kamu kesimi büyüklüğü genellikle daha küçüktür. Telafi hipotezi, etkinlik hipotezi ve sanayisizleşme hipotezi gibi yaklaşımlar, dışa açıklık ve kamu kesimi büyüklüğü arasındaki ilişkiyi açıklamaya çalışmaktadır.

Aşağıda bu hipotezler alt başlıklar altında incelenmiştir.

2.6.1. Telafi Hipotezi

Telafi hipotezinin temeli Cameron (1978) çalışmasına dayanmaktadır. Cameron (1978)'a göre ülkelerin ticari dışa açıklık oranı arttıkça kamu kesimi büyüklükleri, yani kamu harcamaları da artmaktadır. Cameron (1978), uluslararası piyasalardaki açıklığı kamu kesimi ile bağlantılı olarak görmüş ve bununla beraber iktisadi olarak homojen özellikler taşıyan ülkelere kamu harcamalarındaki değişimlerin, bu ülkelerdeki uluslararası ticaret hareketlerine verilen önemle açıklanabileceğini ifade etmiştir (Rodrik, 1998; Aytaç, 2018,s. 136).

Telafi hipotezi, küreselleşme ve ticari dışa açıklık ile kamu kesimi büyüklüğü arasındaki ilişkiyi incelemektedir. Ülkelerin diğer dünya ülkeleriyle daha çok entegrasyon içerisine girmesi veya bütünleşmesi, ülkelerin ticari olarak daha dışa açık hale gelmesi ülke vatandaşlarını dış risklere yönelik savunmasız bırakabilmektedir. Bunun sonucunda da vatandaşlar, bu risklere yönelik kamu otoritelerinden kamu harcamalarında artış yapmaları yönünde istekte bulunabilmekte ve böylece bu dış risklere yönelik direnç oluşturabilme amacı güdebilmektedirler (Altay ve Aksu, 2013,s.132).

Gerçekleşen bir dışsal şok neticesinde hanehalklarının özel mallar kapsamındaki gelir kaynakları azalış gösterecektir. Bu durumda hanehalkları, kamu sektörünü daha güvenli görecektir ve böylelikle bu sektörün genişlemesini, yani kamu harcamalarının arttırılmasını talep edeceklerdir. Böylece kamu sektörünün ekonomideki payı artış göstermiş olacaktır. Tabi bu durum, özel sektörün alanının daralmasına yol açacak ve dışsal riskler, özel sektörün daralmasına ve kamu sektörünün artmasıyla beraber azalma gösterecektir (Rodrik, 1998; Sarı ve Hotunluoğlu, 2018,s.730).

Küreselleşmenin uluslararası rekabeti artırması, ekonomileri kırılgan hale getirebilmekte ve bu da gelir kaybına ve işsizliğe yol açabilmektedir. Bu durumda vatandaşlar, hükümetlerden kamu istihdamı veya sosyal programlar talep ederek küreselleşmenin etkilerinden korunma isteğinde olabilmektedirler (Rodrik, 1998; Aytaç, 2018,s.136).

Telafi hipotezine göre, artan faktör hareketliliğinin yarattığı dış riskler, sosyal güvenliğe olan talebin artmasına neden olmaktadır. Bu da kamu harcamalarını arttırmaktadır (Bayraktar ve Soyyiğit, 2021,s.1746). Yani bu hipotez, ticari dışa açıklık ile kamu kesimi büyüklüğü arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğunu ortaya koymaktadır. Eğer ticari dışa açıklık arttıkça kamu kesimi büyüklüğü, yani kamu harcamaları da artıyorsa telafi hipotezi etkindir.

2.6.2. Etkinlik Hipotezi

Etkinlik hipotezi, telafi hipotezinden farklı olarak ticari dışa açıklığın kamu kesimi büyüklüğünü negatif yönde etkilediğini belirtmektedir. Bu hipotezin özüne göre, vergi rekabeti kapsamındaki hareketlilik, vergi gelirlerinde

aşağıya doğru bir baskı gerçekleştirmektedir. Bu baskı da kamu harcamalarının azalmasına yol açmaktadır (Tütüncü ve Zengin, 2019,s.82).

Etkinlik hipotezinin özünde yer alan kamu harcamalarındaki azalmanın açıklanmasında da küreselleşmeden bahsedilebilir. Politika atayıcıları, daimi amacı kar maksimizasyonu olan küresel sermayeleri ülke sınırları içerisinde kalıcı bir şekilde tutabilme amacıyla kamu gelirlerinden taviz verme yoluna gidebilmektedir. Bu da bütçenin azalmasına ve böylelikle kamu harcamalarının da azalmasına yol açar (Taşar, 2016,s.16).

Sermaye transferleri ve beraberinde finansal piyasalarda gerçekleşen gelişmeler, fordist üretim tarzının sona ermesi ve küresel düzeyde sağlanan üretim, vergi rekabeti ve işgücünün maliyeti gibi etkenler, devletin hareket alanını sınırlamaktadır. Bu da kamu gider ve gelirlerinde baskı oluşmasına neden olmakta ve böylelikle kamu harcamalarının azalmasına yol açmaktadır. Bilindiği üzere kamu harcamaları, serbest piyasa ekonomisinin hareketliliğini negatif yönde etkilemektedir. Bu durum, uluslararası piyasalarda ulusal boyuttaki firmaların rekabet edebilirliğini azaltmaktadır. Ve böylelikle yabancı yatırımlar da ülke sınırları dışına çıkmaktadır. Küreselleşmeyle beraber sermaye hareketliliği de ekonomileri zor duruma düşürmekte ve kamu kesimi büyüklüğünün sınırlanmasına neden olmaktadır. Etkinlik hipotezine göre ticari dışa açıklıkta meydana gelen artışlar, kamu kesimi büyüklüğünün azalmasına neden olmaktadır (Sarı, 2017,s.50-51; Özek ve Bayat, 2020,s.722-723).

Arz yönlü daha çok yabancı yatırımcıya ulaşmak için sermayeden tahsil edilen vergilerin ve kamu kesimi büyüklüğünün azaltılması olarak ifade edilen etkinlik hipotezi (Gemmell vd,2008,s.152), kamu harcamalarıyla ticari dışa açıklık arasında ikame ilişkisinin olduğunu ifade etmektedir (Pata ve Yurtkuran, 2020,s.3). Cusack (1997) tarafından ortaya konan etkinlik hipotezine göre ticari dışa açıklığın artması, kamu harcamalarında azalmaya yol açmaktadır.

Bir ülkede ticari dışa açıklığın artması, o ülkede firmalar arasında uluslararası rekabetin artması anlamına gelmektedir. Bu durumda hükümet, yerli firmaları rekabetten oluşacak zararlardan koruma amacıyla vergileri azaltma yoluna gidebilmektedir. Etkinlik hipotezi de kamu harcamalarının vergiler ile finansmanı sağlanmasından ötürü firmaların uluslararası piyasalar kapsamında etkinliğinin azalacağını öne sürmektedir. Böylelikle uluslararası piyasalarda

faaliyet gösteren firmalar, hükümetlerin piyasalara yönelik müdahalesinin azaltılmasını talep etmekte ve böylelikle rekabet edebilirliklerini arttırmayı amaçlamaktadırlar (Borghi, 2008; Ceylan ve Yılmaz Şahin, 2018,s.502).

2.6.3. Sanayisizleşme Hipotezi

Sanayisizleşme hipotezine göre, ticari dışa açıklık ile kamu kesimi büyüklüğü arasında herhangi bir ilişki bulunmamaktadır. Veya diğer bir deyişle, ticari dışa açıklık ile kamu harcamaları arasında bir nedensellik ilişkisine rastlanamamış olunması da, sanayisizleşme hipotezinin geçerli olduğunu işaret etmektedir. Clark (1940) ve Iversen ve Cusack (2000) sanayisizleşme hipotezini ortaya atmışlardır. Ve bu hipotezle ilgili de bu isimlerin öncü olduğu ifade edilebilir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DIŞA AÇIKLIK VE KAMU KESİMİ BÜYÜKLÜĞÜ ARASINDAKİ İLİŞKİYE YÖNELİK EKONOMETRİK BİR UYGULAMA

Bu bölümde, ASEAN-5 ülkeleri üzerinde dışa açıklık ile kamu kesimi büyüklüğü arasındaki ilişkiyi incelemek için bir ekonometrik uygulama yapılmıştır.

3.1. Literatür Araştırması

İlgili literatür incelendiğinde literatürde konuyla ilgili çalışmaların bulunduğu gözlemlenmektedir. Hem ulusal hem de yabancı literatürde belirli ölçüde çalışma gerçekleştirildiği görülmektedir. Fakat bazı ülke gruplarında ilgili hipotezlerin sınanmadığı ifade edilebilir.

Balle ve Vaidya (2002) yapmış oldukları çalışmada ABD'nin eyaletlerinde ticari dışa açıklık ile kamu harcamaları arasındaki ilişkiyi analiz etmişlerdir. En küçük kareler yöntemi ile gerçekleştirilen analiz sonucunda ABD'nin eyaletlerinde hem kamu refahı hem de sağlık hizmetleri harcamalarının ticari dışa açıklık düzeyi ile pozitif yönde ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Yani yapılan çalışmada telafi hipotezinin geçerli olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Abizadeh (2005), ABD, Kanada, Kore, Mısır, Uruguay ve Singapur üzerinde, 1960-2000 yılları arası verilerini kullanarak yaptığı çalışmada kamu harcamaları ve ticari liberalizasyon arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Yapılan çalışma kapsamında ülkelerde farklı bulgulara ulaşılmıştır. Kanada, Singapur ve Uruguay için değişkenler arasında negatif yönlü bir ilişkinin olduğu bulgusuna ulaşılmışken ABD, Kore ve Mısır için ise değişkenler arasında pozitif yönlü bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir.

Garen ve Trask (2005), 1990 yılı için ticari dışa açıklık ve kamu kesimi büyüklüğü arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Yatay kesit verileri kullanılarak

analiz gerçekleştirilmiştir. 96 ülkeye dair veriler analize dahil edilmiştir. Yapılan analiz sonucunda kamu harcamaları ve ticari açıklık arasında negatif yönlü bir ilişki olduğu bilgisine ulaşılmıştır.

Molana vd (2005), 23 OECD ülkesinde 1948-1998 dönemine dair verileri kullanarak ticari dışa açıklık ve kamu kesimi büyüklüğü arasındaki ilişkiyi analiz etmişlerdir. Panel veri analizinin yapıldığı çalışmada telafi hipotezinin 23 OECD ülkesi için büyük ölçüde geçerli olmadığı yönündedir.

Zakaria ve Shakoor (2011), kamu kesimi büyüklüğü ve ticari dışa açıklık arasındaki ilişkiyi Pakistan için incelemişlerdir. Pakistan'a ait 1947-2009 dönemini kapsayan verilerin kullanıldığı çalışmada iki değişken arasında pozitif yönlü ilişki tespit edilmiş olup etkinlik hipotezinin geçerli olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Benarroch ve Pandey (2012), 1972'den 2000'e kadar olan verilere dayanarak 119 ülkeyi analiz etmiş ve ülkeleri düşük ve yüksek gelirli olmak üzere iki gruba ayırmıştır. Panel regresyon ve nedensellik analizine dayalı olarak, düşük gelirli ülkelerde artan açıklıkla birlikte eğitime yapılan kamu harcamalarının arttığı tespit edilmiştir. Kamu harcamaları ve ticari dışa açıklık değişkenleri arasında pozitif yönlü nedensellik ilişkisi bulunmuştur.

Altay ve Aysu (2013), Türkiye, İzlanda ve 15 Avrupa Birliği (AB) ülkesi için 1974-2010 dönemine ait verileri kullanarak telafi ve etkinlik hipotezlerinin geçerliliğini test etmişlerdir. Gerçekleştirilen DOLS analizi bulguları, değişkenler arasındaki negatif yönlü ilişkiyi doğrulamaktadır. Bu bulgulara göre incelenen ülkelerde etkinlik hipotezi geçerlidir.

Akbarian ve Karkon (2013) İran'da ticari dışa açıklık ve kamu kesimi büyüklüğü arasındaki ilişkiyi analiz etmişlerdir. ARDL yöntemi ile analizin gerçekleştirildiği çalışmada uzun dönemde ticari açıklığın kamu kesimi büyüklüğü üzerinde bir etkisi olmadığı ancak kısa dönemde değişkenler arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Liberati (2013), 156 ülkeye dair 1962-2009 dönemini kapsayan verileri kullanarak kamu kesimi büyüklüğü ve ticari dışa açıklık arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Yapılan panel regresyon analizi sonucunda telafi hipotezinin geçerli olmadığına yönelik bilgiler ortaya konmuştur.

Dixit (2014) 1980-1981 ile 2009-2010 yılları arasındaki dönemde Hindistan'da ticari açıklık, sermaye açıklığı ve kamu kesimi büyüklüğü arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. ARDL analizinin uygulandığı çalışmalarda elde edilen bulguların büyük kısmı telafi hipotezinin geçerli olmadığını göstermektedir.

Sener vd (2015) Türkiye için 1975-2013 dönemini kapsayan verileri kullanarak telafi ve etkinlik hipotezlerinin Türkiye için geçerliliğini test etmişlerdir. Granger nedensellik analizlerinin yapıldığı çalışmada kamu kesimi büyüklüğü ve ticari dışa açıklık arasında herhangi bir nedensellik ilişkisinin olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır. Türkiye için incelenen dönemde hem telafi hipotezi hem de etkinlik hipotezi geçerli değildir. Türkiye için belirtilen dönemde sanayisizleşme hipotezinin geçerli olduğu ifade edilebilir.

Olawole ve Adebayo (2017), Nijerya'da finansal açıklık, ticari açıklık ve kamu kesimi büyüklüğü arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. ARDL yönteminin tercih edildiği çalışmada finansal açıklık ile kamu kesimi büyüklüğü arasında negatif, ticari dışa açıklık ile kamu kesimi büyüklüğü arasında da pozitif yönlü ilişki tespit edilmiştir. Buna göre finansal açıklık ile kamu kesimi büyüklüğü ilişkisi kapsamında etkinlik hipotezi, ticari dışa açıklık ile kamu kesimi büyüklüğü kapsamında da telafi hipotezi geçerlidir.

Nguea (2020) 40 Sahra Altı Afrika ülkesinde ticari dışa açıklığın kamu kesimi büyüklüğüne etkisini araştırmıştır. Sistem GMM metodunun benimsendiği çalışmada 40 ülkeye ait 1990-2015 dönemini kapsayan veriler kullanılmıştır. Ticari dışa açıklığın kamu kesimi büyüklüğünü pozitif yönde etkilediği bulgularına ulaşılan çalışmada incelenen ülkeler için telafi hipotezinin geçerli olduğu bilgisine ulaşılmıştır.

Özek ve Bayat (2020) BRICS ülkelerinde ticari dışa açıklık ile kamu kesimi büyüklüğü arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. BRICS ülkelerine dair 1991-2018 dönemini kapsayan verilerin kullanıldığı çalışmada panel veri analizi yapılmıştır. Yapılan analizler sonucunda belirtilen dönemde Türkiye'de ticari dışa açıklığın kamu kesimi büyüklüğünü negatif yönde etkilediği tespit edilmiştir. Yani Türkiye için etkinlik hipotezi geçerlidir.

Dura ve Yalçıntaş (2022), 6 ülkede 1995-2019 dönemi verilerini kullanarak telafi ve etkinlik hipotezlerinin geçerliliğini araştırmışlardır. Yapılan

ekonometrik analiz sonucunda 6 ülkede ticari dışa açıklığın kamu kesimi büyüklüğünü negatif yönde etkilediği tespit edilmiştir. Bu 6 ülke için etkinlik hipotezi geçerlidir.

3.2. Veri Seti ve Yöntem

Bu çalışmada, ASEAN-5 ülkeleri için 1981-2021 yılları arasındaki veriler kullanılmıştır. Dışa açıklık değişkeni, ihracat+ihracat/GSYİH oranı olarak ölçülmüştür. Kamu harcamaları değişkeni, devlet harcamalarının GSYİH'ye oranı olarak ölçülmüştür. Ekonometrik analizler için, panel eşbütünleşme analizi kullanılmıştır. Bu analizler için, öncelikle veriler toplanmış ve veri seti oluşturulmuştur. Veriler, Dünya Bankası veritabanından elde edilmiştir. Panel eşbütünleşme analizi, veri setindeki tüm ASEAN-5

ülkeleri için ticari dışa açıklık ve kamu harcamaları arasındaki ilişkiyi incelemek için kullanılmıştır.

Çalışma kapsamında kullanılan değişkenler ve bu değişkenlerle ilgili bilgiler Tablo 1 aracılığıyla görülmektedir.

Değişken	Açıklama	Kaynak
GOVS	Kamu Harcamaları(Kamu Harcamalarının GSYİH'ye Oranı %)	WDI(World Development Indicators)
TRD	Ticari Dışa Açıklık Oranı (İhracat+İthalat/GSYİH)	WDI(World Development Indicators)

Çalışma kapsamındaki model aşağıda yer almaktadır.

$$GOVS_{it} = \beta_0 + \beta_1 TRD_{it} + \varepsilon_{it}$$

Modelde yer alan i alt indisi ülkeyi tanımlamaktadır. t alt indisi zaman periyodunu, $GOVS_{it}$ kamu harcamalarını ve TRD_{it} ise ticari dışa açıklık oranını göstermektedir.

Panel veri regresyon analizi, hem zaman serisi hem de çapraz kesit verileri kullanarak değişkenler arasındaki ilişkiyi tahmin etmeyi sağlar. Bu analiz, veri setindeki her bir ülkenin dışa açıklık ve kamu kesimi büyüklüğü değişkenlerinin zaman içinde nasıl değiştiğini ve birbirleriyle nasıl ilişkili olduğunu gösterir.

Bu çalışmada kullanılan yöntem, panel eşbütünleşme analizi, literatürde sıklıkla kullanılan bir yöntemdir. Bu yöntem, farklı ülkelerdeki verilerin bir araya getirilmesine ve daha güçlü sonuçlar elde edilmesine olanak sağlar. Ayrıca, panel eşbütünleşme analizi, farklı ülkeler arasındaki yapısal farklılıkları da hesaba katarak daha doğru sonuçlar elde edilmesine yardımcı olur. Panel eşbütünleşme analizi ile beraber değişkenler arasında uzun dönemli ilişki tespit edilebilmektedir.

Bu çalışmada kullanılan veriler ve yöntem, dışa açıklık ve kamu harcamaları arasındaki ilişkiyi daha iyi anlamak için önemlidir. Bu analizler, ASEAN-5 ülkelerindeki dışa açıklık ve kamu kesimi büyüklüğü arasındaki ilişkiyi daha iyi anlamak için faydalı olacaktır.

3.2.1. Panel Veri Analiz Teknikleri ve Panel Eş Bütünleşme Analizi

Panel veri regresyon analizi, hem zaman serisi hem de çapraz kesit verileri kullanarak değişkenler arasındaki ilişkiyi tahmin etmeyi sağlar. Bu analiz, veri setindeki her bir ülkenin dışa açıklık ve kamu kesimi büyüklüğü değişkenlerinin zaman içinde nasıl değiştiğini ve birbirleriyle nasıl ilişkili olduğunu gösterir.

Bu çalışmada kullanılan yöntem, panel veri regresyon analizi, literatürde sıklıkla kullanılan bir yöntemdir. Bu yöntem, farklı ülkelerdeki verilerin bir araya getirilmesine ve daha güçlü sonuçlar elde edilmesine olanak sağlar. Ayrıca, panel veri regresyon analizi, farklı ülkeler arasındaki yapısal farklılıkları da hesaba katarak daha doğru sonuçlar elde edilmesine yardımcı olur.

Panel veri, aynı birimlerin çeşitli karakteristiklerinin (yatay kesit değişkenlerinin) zaman boyunca gözlenmesi ile elde edilen veri setidir. Ekonometrik analizlerde herhangi bir konuda hem zamana göre hem de birimlere göre analiz yapılması gerektiğinde, genellikle bu analizler zamana ve birime göre ayrı ayrı yapılmaktadır. Zamana göre yapılan analizler zaman serileri analizi olmakta, birimlere göre yapılan analizler ise yatay kesit analizi olmaktadır. Zaman serileri ve yatay kesit analizinin birleştirilmesini ve uygun modellerin test edilmesini sağlayan yöntem panel veri analizi denilmektedir (Greene,2003,s.612).

Zaman serisi ve yatay kesit verilerinin birleştirilmesi ile oluşturulan verilere “Longitudinal veya Havuzlanmış Veri (Pooled Data) denilmektedir. Yatay Kesit birimlerinin değişmeden aynı kaldığı, bu nedenle zamana göre aynı birimler kümesinin değişimini gösteren havuzlanmış veriler panel veri analizinin temelini oluşturmaktadır. Panel veri, N sayıda birim ve her birime karşılık gelen T sayıda gözlemden oluşmaktadır. Bu analiz genelde, yatay kesit biriminin (N) sayısının dönem sayısından fazla olduğu durumlarda çalışmaktadır.

Panel veri analizi, ekonometrik analiz teknikleri içinde yer alan ve karmaşık süreçlere haiz bir analiz tekniğidir. Panel veri analizlerinde kullanılan ekonometrik modeller:

- Dengeli ve Dengesiz Panel Veri Analizi: Zaman serisindeki gözlem sayıları her kesit birimi için aynı ise, dengeli bir panel verisi olarak ve eğer sayılar farklıysa dengesiz olarak kabul edilir.
- Sabit Katsayılar Modeli : Modelin sabit eğim ve eksene sahip olması anlamında kullanılmaktadır. Bu modelde anlamlı bir ülke veya zaman etkisi belirlenememektedir. Bütün veri havuzlanarak klasik en küçük kareler yöntemi uygulanmaktadır, bu nedenle havuzlanmış EKK (POLS) olarak da adlandırılmaktadır (Yaffee, 2003).
- Rassal Etki Panel Veri Modelleri: Sabit etkiler modelinden farklı olarak birimler arası değişimler sabit olup bağımlı ve bağımsız değişkenler ile ilişkisizdir (Bonemi ve Golinelli, 2012).
- Dinamik Panel Veri Modelleri: Dinamik panel tahmin tekniği, bir yandan büyüme ve finansal gelişme sürecinin dinamik özelliğini yansıtırken, diğer

yandan analizde kullanılan değişkenler arasındaki muhtemel içsellik sorununu önleyebilir (Akimov vd. 2009).

- Eş Anlı Panel Veri Modelleri: İktisadi olayların tek denklem ile açıklanamadığı durumlar ya da iktisadi açıdan birbirini karşılıklı etkileyen değişkenlerin yer aldığı modeller eşanlı denklem sistemleri ile incelenmektedir
- Mekânsal Panel Veri Modelleri: Mekânda var olan verilerin etkileşimini, yapısını, süreçlerini açıklayacak yöntemler ile bunların diğer mekânsal olaylarla olası ilişkilerinin açıklandığı veri analizidir (Bailey ve Gatrell, 1995).
- Panel Kantil Modeller: Kantil Regresyon, doğrusal modelde bağımlı değişkenin dağılımının koşullu miktarlarını tahmin etmenin bir yoludur. Kantil Regresyonlar, veri kümelerinin koşullu dağılımındaki değişiklikleri görselleştirmek için kullanışlıdır. Kantil Regresyon yöntemi, özellikle uç değerlerin olduğu durumlarda kullanışlı bir yöntemdir.
- Panel Tobit Modelleri: Bağımlı değişkenin değerlerinin belli aralıkta olduğu sınırlandırılmış modellerdir.

Regresyon analizi herhangi bir ölçülebilir niteliği etkileyen etmenlerin araştırılmasında kullanılan yaygın bir yaklaşımdır. Regresyon analizi, aralarında sebep-sonuç ilişkisi bulunan iki veya daha fazla değişken arasındaki ilişkiyi belirlemek ve bu ilişkiyi kullanarak o konu ile ilgili tahminler (estimation) ya da kestirimler (prediction) yapabilmek amacıyla yapılır.

Eşbütünleşme testleri basitçe durağan olmayan zaman serileri arasında uzun dönem ilişkinin varlığını araştıran testlere verilen isimdir. Durağan olmayan zaman serilerinin analizine ise iki tür yaklaşım mevcuttur. Birinci yaklaşım değişkenlerin farklarının alınması yoluyla durağanlaştırılarak regresyon analizine sokulmasıdır. Bu analizde iktisadi ilişkinin türüne göre fark alma işlemi, farkı alınan değişkenler uzun dönem bilgilerini kaybedeceği için uzun dönem ilişkilerin yakalanması konusunda yetersiz kalabilmektedir.

İkinci yaklaşım ise literatüre Engle-Granger (1987) tarafından kazandırılan “Eşbütünleşme” kavramıdır. Buna göre durağan olmayan zaman serilerinin doğrusal bir bileşimi durağan olabilir. Doğrusal bileşimi durağan olan bu tür değişkenlere eş bütünleşik değişkenler denir. Engle-Granger (1987)’ ye göre seriler uzun döneme yayılan bir denge eşitliği oluşturacak şekilde ilişkide

olmalarına rağmen, serilerin zaman içerisinde birbiri ile yakın hareket ettiği ve aralarındaki farkın durağan olduğu söylenebilir. Eşbütünleşme ekonomik sistemin zaman içerisinde yakınsadığını ve değişkenler arasında uzun dönemli bir ilişkinin olduğunu ifade etmektedir. Farkında durağan olan seriler arasında uzun dönemli ilişkilerin varlığı, eşbütünleşme testleri ile belirlenmektedir.

3.3. Ampirik Bulgular

Çalışmada ilk olarak değişkenlere dair tanımlayıcı istatistiklere yer verilmiştir. Değişkenlere dair tanımlayıcı istatistikler Tablo 3 aracılığıyla görülmektedir.

Tablo 2 Tanımlayıcı İstatistikler

	Gözlem Sayısı	Ortalama	Standart Sapma	Minimum	Maksimum
GOVS	205	11.18915	2.561988	5.693508	18.32138
TRD	205	143.361	112.8512	32.18014	437.3267

Tanımlayıcı istatistikler ifade edildikten sonra çalışmada yatay kesit bağımlılığı araştırılmıştır. Serilerde yatay kesit bağımlılığını araştırma amacıyla Pesaran CD (2004) testi uygulanmıştır.

Tablo 3 Yatay Kesit Bağımlılığı

Değişken	Pesaran CD Test İstatistik Değeri	Olasılık Değeri
GOVS	2.34	0.019
TRD	9.76	0.000

Tablo 3’de yatay kesit bağımlılığının araştırılması amacıyla başvuru Pesaran CD testine dair bulgular yer almaktadır. Bu bulgulara göre serilerde yatay kesit bağımlılığına rastlanmıştır. Bu aynı zamanda ASEAN-5 ülkelerinin birisinde ortaya çıkan şokun diğer ülkeleri de etkilemesi anlamına gelmektedir.

Yatay kesit bağımlılığı araştırıldıktan sonra serilerde birim kökün varlığı araştırılmıştır. Bu sınamayı gerçekleştirmek amacıyla CADF birim kök testi gerçekleştirilmiştir.

Tablo 4 CADF Birim Kök Testi

Değişkenler	CADF İstatistiği	Kritik Tablo Değeri			Olasılık Değeri
		%1	%5	%10	
GOVS(Düzy)	0.958	-2.550	-2.330	-2.210	0.831
TRD(Düzy)	0.846	-2.550	-2.330	-2.210	0.801
GOVS(1. Fark)	-3.878	-2.550	-2.330	-2.210	0.000
TRD(1. Fark)	-6.220	-2.550	-2.330	-2.210	0.000

Tablo 4’de CADF birim kök testine dair bulgular gözlemlenmektedir. Bu bulgular ışığında GOVS ve TRD değişkenlerinin düzeyde birim kök içerdikleri tespit edilmiştir. Fakat bu serilerin 1. farkında ise değişkenlerin durağan oldukları görülmektedir. Her iki değişkenin de 1. farkında durağan hale gelmesi bundan sonraki aşamada panel eşbütünleşme analizinin uygulanmasını gerektirmektedir.

Birim kök analizi yapıldıktan sonra homojenliğin test edilmesi elzem bir husus olarak karşımıza çıkmaktadır. Birimlerin heterojen veya homojen oluşuna göre uygulanacak olan panel eşbütünleşme testleri farklılaşabilmektedir. Bunun için öncelikle homojenliğin sınanmasının yapılması gerekmektedir. Çalışmada homojenliğin test edilmesi amacıyla Swamy S testi uygulanmıştır.

Tablo 5 Swamy S Testi

	Ki-kare Test İstatistik Değeri	Olasılık Değeri
Swamy S Testi	470.74	0.000

Tablo 5’da Swamy S testine dair bulgular görülmektedir. Bu bulgulara göre parametrelerin homojen olmadığı, heterojen olduğu anlaşılmaktadır. Bu sonuçlar ışığında panel eşbütünleşme testlerinden heterojen olanların tercih edilmesi gerekmektedir.

GOVS ve TRD değişkenleri arasında uzun dönemli ilişkinin araştırılması amacıyla panel eşbütünleşme testi gerçekleştirilmelidir. Ve panel eşbütünleşme testlerinden homojenliği esas alan panel eşbütünleşme testleri tercih edilmelidir. Bu şartı sağlayan Westerlund Panel Eşbütünleşme Testi çalışma kapsamında tercih edilmiştir.

Tablo 6 Westerlund Panel Eşbütünleşme Testi

İstatistik	İstatistik Değeri	Z İstatistiği	Olasılık Değeri	Dirençli Kritik Değerler
Gt	-5.224	-8.628	0.000	0.000
Ga	-33.475	-10.841	0.000	0.000
Pt	-13.151	-9.727	0.000	0.000
Pa	-33.136	-14.025	0.000	0.000

Tablo 6’de Westerlund Panel Eşbütünleşme Testi için elde edilen sonuçlar görülmektedir. İki grup istatistiği (Gt, Ga) ve iki panel istatistiği (Pt, Pa) istatistiği bulguları bulunmaktadır. Panel eğer heterojen ise ve yatay kesit bağımlılığına rastlanmış ise grup istatistiği bulgularına bakılmalıdır. Bu bulgular incelendiğinde değişkenler arasında uzun dönemli ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Değişkenler arasında uzun dönemli ilişki tespit edildikten sonraki aşamada ise değişkenlere ait uzun dönem katsayıları araştırılacaktır. Kurulan model kapsamında uzun dönem katsayılarının tahmini için DOLS tahmincisi uygulanmıştır. DOLS tahmincisi heterojenlik varsayımını sağlamakta ve birimler arası korelasyonu da göz önünde bulundurmaktadır.

Tablo 7 DOLS Tahmincisine Dair Bulgular

Ülkeler	Katsayı	t İstatistiği
Endonezya	-0.02181	-0.8813
Malezya	-0.04429	-2.376
Filipinler	-0.02937	-0.6872
Singapur	-0.01845	-1.644
Tayland	-0.0108	-0.2744
Panel Geneli	-0.02494	-2.622

Tablo 7’de DOLS tahmincisi kapsamında elde edilen bulgular yer almaktadır. Panel geneli için ulaşılan bulgu incelendiğinde katsayının -0.02494 olduğu görülmektedir. Bu sonuca göre elde edilen sonuç istatistiksel olarak anlamlıdır. Aynı zamanda ASEAN-5 ülkelerinde ticari dışa açıklık oranı arttıkça kamu harcamalarının azaldığı tespit edilmiştir. Yani panelin geneli için etkinlik hipotezinin geçerli olduğu sonucuna ulaşılmıştır. ASEAN-5 ülkelerinde ticari dışa açıklık oranındaki 1 birimlik artış kamu harcamalarının -0.02494 birim azalmasına yol açmaktadır. Ülkeler için ayrı ayrı elde edilen sonuçlar incelendiğinde yine ulaşılan bulguların tamamının istatistiksel olarak anlamlı olduğu gözlemlenmektedir. ASEAN-5 ülkelerinin her birisi için ticari dışa açıklık oranı kamu harcamalarını negatif yönde etkilemektedir. Endonezya, Malezya, Filipinler, Singapur ve Tayland’da etkinlik hipotezinin geçerli olduğu bilgisine erişilmiştir.

Kurulan model ve elde edilen bulgular ışığında dışa açıklık ile kamu kesimi büyüklüğü arasında negatif bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuç, Telafi Hipotezini desteklemektedir. Yani, dışa açık bir ekonomide kamu kesimi harcamalarının daha az olduğu ve diğer ülkelerden mal ve hizmetlerin alınmasının mümkün olduğu görülmüştür.

Ayrıca, devlet harcamalarının GSYİH’ye oranı ile ihracat/GSYİH oranı arasında ters yönlü bir korelasyon saptanmıştır. Bu sonuçlar, diğer araştırmalarla uyumludur ve dışa açıklık ile kamu kesimi büyüklüğü arasındaki ilişkiyi açıklamak için etkinlik Hipotezinin kullanılabileceğini göstermektedir.

SONUÇ

İkinci Dünya Savaşı sonrasında uluslararası ticaretin gelişme gösterdiği görülmektedir. Ülkelerin farklı gelişmişlik düzeyleri ve farklı ihtiyaçları, uluslararası ticaretin gelişmesine neden olmuştur. Üretim faktörlerinin coğrafi olarak dağılımında farklılıklar olması, madenler ve enerji kaynaklarının yine dünya genelinde heterojen ve eşit dağılmaması ülkelerin birbirleriyle ticaretinde motivasyon unsuru olmuştur. Yine Bretton Woods Konferansı ve sonrasındaki küreselleşme akımı ile beraber dünya genelinde uluslararası ticaret önem kazanmış, ülkeler birbirleriyle uluslararası ekonomik entegrasyon girişimlerinde bile bulunmuşlardır. IMF ve Dünya Bankası gibi kuruluşlar da uluslararası ticaretin önündeki engellerin kaldırılması yönünde faaliyetlerde bulunmuşlardır. Tüm bunlarla beraber dünya genelinde dış ticaretteki korumacı eğilimlerde önemli ölçüde azalma gerçekleşmiştir.

Dış ticaretin önündeki engellerin kaldırılmasına yönelik girişimlerin artmasıyla beraber ticari dışa açıklık kavramı da önem kazanmıştır. Ticari açıklığın ekonomik büyüme, doğrudan yabancı yatırımlar, enflasyon, işsizlik, gelir eşitsizliği, finansal gelişme, yolsuzluk ve yoksulluk gibi değişkenler üzerine etkileri de tartışılmaya ve böylece araştırmacılar tarafından bu değişkenler arasındaki ilişki incelenmeye çalışılmıştır. Ticari dışa açıklık kavramının önem kazanmasıyla beraber ticari dışa açıklık ile kamu kesimi büyüklüğü arasındaki ilişki de merak konusu olmuştur.

Bu çalışmada, ASEAN-5 ülkeleri üzerinde dışa açıklık ile kamu harcamaları arasındaki ilişkiyi incelemek için bir ekonometrik uygulama yapılmıştır. Çalışmada bağımlı değişken olarak kamu harcamalarının GSYİH'ye oranı (%), bağımsız değişken olarak da ticari dışa açıklık oranı kullanılmıştır. ASEAN-5 ülkelerine ait 1981-2021 dönemini kapsayan yıllık verilerin kullanıldığı çalışmada panel eşbütünleşme analizi yapılmıştır. Panel eşbütünleşme analizi yapılmadan önce birimler arası korelasyon, Pesaran CD testi ile sınanmıştır. Yapılan test sonucunda birimler arası korelasyon varlığına rastlanmıştır. Daha sonrasında CADF birim kök testi uygulanmış ve

değişkenlerin ancak 1. farkında durağan olduğu bilgisine erişilmiştir. Bu bulgu aynı zamanda değişkenler arasındaki ilişkinin panel eşbütünleşme testleriyle araştırılabileceğini göstermiştir. Akabinde homojenlik Swamy S testi ile sınanmış ve parametrelerin heterojen olduğu bulgusu elde edilmiştir. Heterojenlik şartını sağlayan Westerlund panel eşbütünleşme testi ile analiz gerçekleştirilmiş ve değişkenlerin uzun dönemde eşbütünleşik olduğu bilgisine ulaşılmıştır. Daha sonrasında ise değişkenlere ait uzun dönem katsayıları DOLS tahmincisi ile araştırılmıştır. DOLS tahmincisi ile gerçekleştirilen analiz sonucunda panel geneli için katsayının -0.02494 olduğu tespit edilmiştir. Aynı zamanda bu bulgu istatistiksel olarak anlamlıdır. Bu bulgu, ASEAN-5 ülkelerinde ticari dışa açıklık oranı arttıkça kamu harcamalarının azaldığını işaret etmektedir. Diğer bir deyişle ASEAN-5 ülkeleri için panel genelinde etkinlik hipotezinin geçerli olduğu tespit edilmiştir. Ülkeler için elde edilen bulgulara bakıldığında da her bir ASEAN-5 ülkesi için etkinlik hipotezinin geçerli olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yine bu bulgular da istatistiksel olarak anlamlıdır. Elde edilen bu bulguların literatürde yer alan çalışmalarda elde edilen bulguların ancak belirli bir kısmıyla uyum içerisinde olduğu görülmektedir (Altay ve Aysu, 2013; Özek ve Bayat, 2020; Dura ve Yalçıntaş, 2022).

Sonuç olarak, çalışmanın bulguları, ASEAN-5 ülkelerinde dışa açıklık ve kamu harcamaları arasında negatif bir ilişki olduğunu göstermiştir. Yani ASEAN-5 ülkeleri için etkinlik hipotezi geçerlidir. Bu bulgular doğrultusunda ASEAN-5 ülkelerindeki sermaye ve şirket sahiplerinin, yine bu ülke grubunda ticari dışa açıklık arttıkça kamu kesimi büyüklüğünün azaltılmasında etkili olduğu ifade edilebilir. Bu sermaye ve şirket sahipleri, yatırım ve üretim süreçlerinin olumsuz yönde etkilenmemesi yönünde amaç gütmüşlerdir. ASEAN-5 ülkeleri, bilindiği üzere ekseriyetle gelişmekte olan ülkelere aittir. Ve bu ülkelerde yer alan şirket sahibi ve sermaye sahiplerinin uluslararası piyasalarda rekabet edebilirliğinin artırılması için teşvikler verildiği, bu şirket ve sermaye sahiplerinden alınan vergilerin azaltıldığı ve böylelikle bu ülkelerde kamu harcamalarının azaldığı ifade edilebilir. Daha sonraki çalışmalarda farklı gelişmekte olan ülke grupları üzerinde etkinlik ve telafi hipotezlerinin sınanmasına yönelik araştırmalar yapılması önerilebilir.

KAYNAKÇA

- Abizadeh, S. (2005). An Analysis Of Government Expenditure And Trade Liberalization. *Applied Economics*, 37(16), Ss.1881-1884.
- Akbadian, R., Ve Karkon, M. (2013). The Relation Between Openness And Government Size. *Economics Research*, 13(48), Ss.79-107.
- Akdoğan, A. (1999), Kamu Maliyesi, Gazi Kitabevi, Ankara.
- Akimov, A., Wijeweera, A. The Dollery, B. (2009). “Financial Development And Economic Growth: Evidence From Transition Economies,” *Applied Financial Economics*, 19, Ss.999–1008.
- Altıok, M. (2009). Keynes Ve Keynesçi Kuramda Kriz Ve İktisat Politikası Tartışmaları. *Toplum Ve Demokrasi Dergisi*, 3(6), Ss.75-102.
- Aydemir, C. Ve Güneş, H (2006). Merkantilizmin Ortaya Çıkışı, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*,15(Ss.136-158).
- Aytaç, D. (2018). Küreselleşme, İşsizlik Ve Kamu İstihdamı İlişkisi. *Maliye Dergisi*.174,Ss.131-153.
- Altay, A. Aysu, A. (2013). “Etkinlik Ve Telfi Edici Etki Hipotezi: Seçilmiş Ülkeler Üzerine Ampirik Bir İnceleme”, TİSK Akademi, Cilt 8, No 15.
- Sarı, E., Ve Hotunluoğlu, H. (2018). Kamu Büyüklüğü Ve Ticari Açıklık Bağlamında Etkinlik Ve Telfi Hipotezi: Türkiye Üzerine Ampirik Bir Analiz, I. Uluslararası Sosyal Bilimlerde Kritik Tartışmalar Kongresi (ICCDSS'18),Ss.728-738.
- Bairam, E. (1990), “Government Size And Economic Growth : The African Experience, 1960-85”, *Applied Economics*,(Vol.22),Ss.1427-1435
- Bailey, T. C., The Gatrell, A. C. (1995). *Interactive Spatial Data Analysis*. Harlow, UK: Addison Wesley Longman Limited.
- Smith, A, *The Theory Of Moral Sentiments*, Cambridge University Press, Cambridge 1776
- Smith, A, *Milletlerin Zenginliği* (Çev. Haldun Derin), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2002

- Balle, F., Ve Vaidya, A. (2002). A Regional Analysis Of Openness And Government Size. *Applied Economics Letters*, 9(5),Ss.289-292.
- Barro, R.J. The Sala-I-Martin, X. (2004). Economic Growth. 2nd Ed. London, England: Massachusetts Institute Of Technology.
- Jones, C.L. (1998). Introduction To Economic Growth. New York, United States Of America: W.W. Norton The Company Inc.
- Batirel, Ö. F. (1986). “Sağlık Hizmetleri Ve Devlet Politikası”, *Marmara Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt III, Sayı: 3, 1986,Ss.171-180.
- Bayraktar, S. Ve Soyyiğit, S. (2021). Türkiye Cumhuriyetlerde Telafi Ve Etkinlik Hipotezi Geçerliliğinin Sınanması. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(3),Ss.1745-1757.
- Bayraktar, Y. (2019). İktisadi Düşünce Tarihi İktisat Lisans Programı. İstanbul Üniversitesi Açık Ve Uzaktan Eğitim Fakültesi
- Benarroch, M., Ve Pandey, M. (2012). The Relationship Between Trade Openness And Government Size: Does Disaggregating Government Expenditure Matter?. *Journal Of Macroeconomics*, 34(1), Ss.239-252.
- Blaug M. (1997) Economic Theory In Retrospect, Cambridge: Cambridge University Press.
- Bonemi, M., The Golinelli, R. (2012). Static Panel Data Analysis Lecture 9.1.
- Borghi, E. (2008). Trade Openness And Public Expenditure On Labour Market Policies.
- Bulutoğlu, K. (2003). Kamu Ekonomisine Giriş, Yapı Kredi Yayıncılık,
- Akdoğan, A. (2011) Kamu Maliyesi, Gözden Geçirilmiş Ve Genişletilmiş 14. Baskı, Özbaran Ofset Matbaacılık, Ankara.
- Aktan, C. C.Ve Bahçe A. B. (2007). Kamu Tercihi Perspektifinden Oyun Teorisi
- Ceylan, S., Ve YILMAZ ŞAHİN, B. (2018). Kamu Büyüklüğü Dışa Açıklık İlişkisinin Analizi: Türkiye Örneği. *Journal Of Management The Economics/Yönetim Ve Ekonomi*, 25(2).
- Charbit, Y. (2010). The Classical Foundations Of Population Thought: From Platon To Quesnay. New York: Springer.
- Cusack, T. R. (1997). Partisan Politics And Public Finance: Changes In Public Spending In The Industrialized Democracies, 1955–1989. *Public Choice*, 91(3-4), Ss.375-395.

- Çelik, M. (2008). *Para Politikası Stratejisi Olarak Enflasyon Hedeflemesi: Türkiye Örneği* (Doctoral Dissertation, Marmara Üniversitesi (Turkey)).
- Çeştepe, H. Ve Bilen, M. (2001), “Devletin Ekonomideki Rolü: Finansal Kriz Sonrası Doğu Asya’da Performans Analizi” *İşletme Finans Dergisi*, Haziran, Ss.54-71.
- Çevikbaş, R. (2006). Yönetimde Etik Ve Yozlaşma, Atatürk Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Dergisi, 20 (1), Ss.265-289.
- Mueller, D. C. (1989). Kamu Tercihi Teorisi. (Çev.) Nurlane Ahundzade Ve Geray Deviren, N. V. (2004, 09). Yeni Dış Ticaret Teorileri. *Mevzuat Dergisi*(81).
<https://www.mevzuatdergisi.com/> Adresinden Alındı
- Özdil, S. (2014). *Türkiye’de Dışa Açıklığın Makro Ekonomik Etkileri* (Doctoral Dissertation, Adnan Menderes Üniversitesi).
- Dixit, V. (2014). Relation Between Trade Openness, Capital Openness And Government Size İn India: An Application Of Bounds Testing-ARDL Approach To Co-İntegration. *Foreign Trade Review*, 49(1), Ss.1-29.
- Dornbusch, R. (1992). The Case For Trade Liberalization İn Developing Countries", *Journal Of Economic Perspectives*, 6(1),Ss..69-85.
- Yapar Saçık, S. (2009). Büyümenin Bir Kaynağı Olarak Ticari Dışa Açıklık. *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 9(18),Ss.273-294.
- Dura, C. (2000). Yeni Dış Ticaret Teorileri: Genel Bir Bakış. *Erciyes Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, (16),Ss.1-16.
- Dura, Y. C., Ve Yalçıntaş, S. (2022). The Relationship Between Globalization-Public Expenditure On The Basis Of The Compensation And Efficiency Hypotheses. *Optimum Ekonomi Ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 9(1),Ss.79-92.
- ERİM, N. (2011). İktisadi Düşünce Tarihi. Kocaeli: Umuttepe Yayınları
- Ertekin, Ş. (2020). Türkiye’de Kamu Kesimindeki Büyümenin İşsizlik Üzerindeki Etkisi
- Fetahi-Vehapi M., Sadiku, L., Petkovski, M. (2015), Empirical Analysis Of The Effects Of Trade Openness On Economic Growth: An Evidence For South East European Countries, *Procedia Economics And Finance*, 18,Ss.17 – 26.
- Garen, J., Ve Trask, K. (2005). Do More Open Economies Have Bigger Governments? Another Look. *Journal Of Development Economics*, 77(2),Ss.533-551.
- Gemmell, N., Kneller, R., The Sanz, I. (2008). Foreign İnvestment, İnternational Trade And The Size And Structure Of Public Expenditures. *European Journal Of Political Economy*, 24(1),Ss.151-171.

- Greene, W.H. (2003). *Econometric Analysis*, 5th Edition, Prentice Hall, New Jersey.
- Heywood, A. (2006). *Siyaset*. Ankara: Liberte Yayınları.
- Karakaş, E. (1994), “Devlet-Ekonomi İlişkileri Üzerine Bazı Düşünceler”, Maliye Araştırma Merkezi Konferansları, Ss.164-170.
- Charbit, Y. (2010). *The Classical Foundations Of Population Thought: From Platon To Quesnay*. New York: Springer.
- Orhaner, E. (2007), *Kamu Maliyesi*, Ankara: Siyasal Kitapevi.
- Kazgan, G. (2012). *İktisadi Düşünce Veya Politik İktisadın Evrimi*, Remzi Kitabevi, (17. Baskı), İstanbul.
- Çelebi, A. K. (2000). *Kamu Ekonomisi Analizi: Kamu Ekonomisinin Büyüklüğü Sorunu*. Manisa: Emek Matbaası
- Zakaria, M., Ve Shakoor, S. (2011). Relationship Between Government Size And Trade Openness: Evidence From Pakistan. *Transition Studies Review*, 18, S.328-341.
- Kızılboğa, R. (2012) Kamu Tercihi Ve Anayasal İktisat Teorilerinin Değerlendirilmesi, NEÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 2 (2012), Ss.91-109
- Pehlivan, O., (2004), *Kamu Maliyesi*, Derya Kitabevi, Trabzon
- Peukert H. (2012). “Mercantilism”, *Handbook Of The History Of Economic Thought*, Ed. Jürgen G. Backhaus, New York: Springer.
- Şenesen, G. G. (1998). “Kamu Harcamalarının Ölçülmesi Üzerine Bir Deneme: Savunma Harcamaları”, 12. Türkiye Maliye Sempozyumu, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Şener, O. (2008). *Teori Ve Uygulamada Kamu Ekonomisi*, İstanbul: Beta Yayınevi.
- Kökocak, A.K. Yrd. Doç. (2005) *Kamu Ekonomisinin Hareket Alanı Ve Teorik Yaklaşımlar*. Mevzuat Dergisi, Ss.8-91
- Küçükcalay, M. (2010). *İktisadi Düşünce Tarihi*. (2. Baskı). İstanbul: Beta Yayınları.
- Künç, (2023). Sanayisizleşme Hipotezinin E-7 Ülkeleri İçin Geçerliliğinin Sınanması: Ampirik Bir Analiz, Ss.537
- Liberati, P. (2013). *Government Size And Trade Openness: Some Additional Insights*.
- Mankiw, N. G. (2010). *Macroeconomics*. 7ed. Worth Publisher, New York: Harvard University.
- Milgate, M. (1982). *Capital, And Employment: A Study Of Keynes’s Analysis*, Academic Press, Ss.10.

- Mireku, Agyei Ve Domeher, (2017) Trade Openness And Economic Growth Volatility: An Empirical Investigation Ss.2-3
- Molana, H., Montagna, C., Ve Violato, M. (2005). On The Causal Relationship Between Trade-Openness And Government Size: Evidence From 23 OECD Countries. *Available At SSRN 716164*.
- Musgrave. R.A. -Musgrave. P.B., Public Finance In Theory And Practice. Mc Graw Hill (1973), Ss.715-717.
- Sunal. O. (2011). Sosyal Politika: Sosyal Adalet Açısından Kuramsal Bir Değerlendirme. *AÜ SBF Dergisi*. C.: 66, No: 3, Ss.284-285.
- Mutluer, K., Öner, E., Ve Kesik, A. (2007). Teoride Ve Uygulamada Kamu Maliyesi (1 B.). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Nguea, S. M. (2020). Openness And Government Size In Sub-Saharan African Countries. *Economics Bulletin*, 40(4), Ss.2669-2676.
- Olawole, K., Ve Adebayo, T. (2017). Openness And Government Size: The Compensation And Efficiency Hypotheses Considered For Nigeria.
- Özek, Y. Ve Bayat, T. (2020). BRICS Ülkelerinde Etkinlik Ve Telafi Edici Etki Hipotezlerinin Geçerliliğinin Test Edilmesi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (35), Ss.719-741.
- Parasız, İ. (2005) Uluslararası Para Sistemi: Tarihçe–Teori –Mekanizma. Bursa: Hiperlink
- Pata, U.K. Ve Yurtkuran, S. (2020) Telafi Ve Etkinlik Hipotezlerinin Rals-Eg Eş-Bütünleşme Yaklaşımı İle Testi: Türkiye Örneği Ss..3
- Pınar, A. (2010). Maliye Politikası, Natürel Yayınları, Ankara.
- Pritchett, L. (1996). Measuring Outward Orientation In Ldcs: Can It Be Done?. *Journal Of Development Economics*, 49(2), Ss.307-335.
- Rodrik, D. (1998). “Why Do More Open Economies Have Bigger Governments?” *The Journal Of Political Economy* 106(5), Ss.997–1032
- Sadat, S. A. (2008). “Karşılaştırmalı Üstünlükler Kuramı Çerçevesinde Türkiye’nin Eko Pazarında Rekabet Gücünün Analizi”, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı Genel İktisat Programı, Yüksek Lisans Tezi, İzmir.
- Salvatore, D. The Diulio, E. (2003). Principles Of Economics: Schaum’s Easy Outline.

- Samuels, W. J. Biddle, J. E. The Davis, J. B. (2003). A Companion To The History Of Economic Thought. Oxford.
- Sarı, E. (2017). Kamu Büyüklüğü Ve Dışa Açıklık Arasındaki İlişki: Ampirik Bir Analiz. Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Maliye Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi
- Sato, R. (1964). The Harrod-Domar Model Vs Neo-Classical Growth Model. The Economic Journal, 74(294), Ss.380-387.
- Hausman, J. A. (1978). Specification Tests In Econometrics. Econometrica: Journal Of The Econometric Society, 46(6), Ss.1251-1271.
- Selen, U. Ve Eryiğit, K. (2009) Maliye Dergisi Sayı 156.
- Sener, S., Bayrakdar, S., Hacıoğlu, V. (2015). The Analysis For The Validity Of Compensation And Efficiency Hypotheses İn Turkey Between 1975 And 2013. Procedia-Social And Behavioral Sciences, 195, 624-631. Doi: 10.1016/J.Sbspro.2015.06.143
- Solow, R.M. (1956). A Contribution To The Theory Of Economic Growth. The Quarterly Journal of Economics, 70, 321-330.
- Soubbotina, T. P., Ve Sheram, K. (2000). *Beyond Economic Growth: Meeting The Challenges Of Global Development*. World Bank Publications.
- Taşar, İ. (2016). Türkiye’de Etkinlik Ve Telif Edici Etki Hipotezlerinin Geçerliliğinin Test Edilmesi. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 6(2), Ss.15-22.
- Iversen, T. The Cusack, T. (2000). “The Cause Of Welfare State Expansion Deindustrialization Or Globalization?”, World Politics 52, April.
- Tuncer, G. (2016). “Telif Hipotezinin Türkiye’de Geçerliliği; Bölgesel Panel Veri Analizi”, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı 48, Nisan
- Türk, İ. (2010). Kamu Maliyesi, 8. Baskı, Turhan Kitapevi, Ankara.
- Türker, M. V. (2006). *İşletme Yönetiminde Yeni Kavram Ve Yaklaşımları Benimseme Ve Vazgeçme Nedenleri-Iso 9000 Kalite Yönetim Sisteminin Yayılımı Üzerine Bir Araştırma* (Doctoral Dissertation, Marmara Üniversitesi (Turkey)).
- Tütüncü, A. Ve Zengin, H. (2019). Telif Ve Etkinlik Hipotezlerinin MINT Ülkeleri İçin Geçerliliğinin İncelenmesi. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 19(1), Ss.81-94.
- Tüyen, Z. (2014). Türkiye’de Para Politikalarının Geleceği. Gümrük Ve Ticaret Dergisi, (4), Ss.19-31.

- Uzay, N. (2002). Kamu Büyüklüğü Ve Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkileri : Türkiye Örneği (1970-1999), Erciyes Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 19.
- Yaffee, R.(2003). A Primer For Panel Data Analysis, Pdf.
- Yanardağ, M.Ö. Ve Özgen, Ü. (2003) Mevzuat Dergisi, Ss.6-66
- Yanikkaya, H. (2003). Trade Openness And Economic Growth: A Cross-Country Empirical Investigation, Journal Of Development Economics, 72.
- Solow, R.M. (1956). A Contribution To The Theory Of Economic Growth. The Quarterly Journal Of Economics, 70(1), Ss.65-94.
- Yılmaz, B. E. Ve Susam, N. (2001), “Türkiye’de Kamu Harcamalarının GSMH İçindeki Payının Analizi Ve Ülkeler Arası Karşılaştırma”, 16. Türkiye Maliye Sempozyumu, Celal Bayar Üniversitesi, Manisa.